



РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ  
Министерство на земеделието и храните  
Национална служба за съвети в земеделието



**ГОДИШЕН ОТЧЕТ  
ЗА  
ДЕЙНОСТТА  
НА  
НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА  
ЗА СЪВЕТИ В  
ЗЕМЕДЕЛИЕТО  
ЗА 2011 Г.**

## Съдържание

УВОД .....	3
<b>I. ИКОНОМИЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ ПРЕЗ 2011 Г.....</b>	<b>4</b>
1. Основни икономически показатели за България.....	4
2. Необходимост от консултантски услуги.....	4
3. Европейското и национално законодателство, свързано с дейността на НССЗ	
<b>II. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА НССЗ .....</b>	<b>6</b>
1. Мисия на НССЗ .....	6
2. История на НССЗ.....	6
3. Организационна структура на НССЗ.....	6
4. Цели и предизвикателства пред НССЗ през 2012 г. ....	8
<b>III. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА СЪВЕТИ, КОНСУЛТАЦИИ, ОБУЧЕНИЕ И ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ .....</b>	<b>9</b>
1. Основни приоритети в дейността на НССЗ през 2011 г. ....	9
2. Предоставяне на консултации в офиса и на място в земеделските стопанства на консултираните лица .....	10
2.1. Предоставени консултации .....	12
2.2. Посещения на земеделските стопанства .....	21
3. Обучение на земеделските производители.....	22
3.1. Дейности по мярка 111 “Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания” от ПРСР .....	23
3.2. Други обучения в областта на земеделието.....	26
3.3. Обучения по ключови компетенции по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” .....	27
4. Дейност на НССЗ по мярка 143 от ПРСР .....	27
5. Дейности по мярка 114 от ПРСР .....	34
6. Информационни дейности.....	34
6.1. Проведени мероприятия.....	34
6.2. Участия в информационни събития .....	35
6.3. Изготвени и отпечатани информационни материали .....	36

6.4. Медийни изяви .....	36
IV. ДРУГИ ДЕЙНОСТИ .....	37
1. Дейности по Система за земеделска счетоводна информация (СЗСИ-FADN) .	37
2. Участие в работни групи, кръгли маси и други мероприятия .....	38
3. Международно сътрудничество и участие в международни проекти .....	38
V. ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ, ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И ПОМОЩНИ ДЕЙНОСТИ .....	40
1. Човешки ресурси .....	40
2. Финансова рамка за 2011 г. ....	41
3. Управление на собствеността .....	43
4. Техническа обезпеченост .....	43
4.1. Офис оборудване и софтуерни продукти .....	43
4.2. Информационна система на НССЗ .....	44
4.3. Интернет страница на НССЗ .....	46
4.4. Транспортни средства .....	46
ЗАКЛЮЧЕНИЕ .....	47
ПРИЛОЖЕНИЯ .....	48

## УВОД

Основен приоритет в работата на Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) е съветническата и консултантската дейност за земеделските производители.

Дейността на НССЗ е насочена към подпомагане адаптирането на земеделските стопанства към строгите хигиенни, ветеринарни и екологични изисквания на европейското законодателство, както и към развиване на производства, добавящи стойност към първичните селскостопански продукти.

Консултации за земеделските производители се предоставят в 27-те офиса, които са разположени в областните градове на страната, при посещение в стопанствата на земеделските производители, чрез интернет и на телефон \*AGRO (\*2476) или 07001 2476 (на цената на един градски разговор от цялата страна).

Основните консултации, които предостави НССЗ през 2011 г., са свързани с възможностите за подпомагане по Програмата за развитие на селските райони за 2007-2013 г. (ПРСР), както и в областта на земеделието и аграрната икономика.

Друга основна дейност на НССЗ е обучение на земеделските производители. Към НССЗ е лицензиран Център за професионално обучение (ЦПО). Провеждат се професионални обучения в областта на земеделието, курсове, семинари, информационни дейности и обучения по ключови компетентности. Експертите от офисите организират и провеждат обучение под формата на семинари, демонстрации, лекции, дискусии, тематични и работни срещи. Темите са подсказани от самите земеделски производители, което доведе до популяризиране на Службата сред тях. Производителите, потърсили помощта на Службата, стават нейни постоянни клиенти. През 2011 г. ЦПО към НССЗ проведе 30 обучения под формата на информационни дейности на тема „Мярка 214 Агроекологични плащания от ПРСР. В обученията се включиха 572 земеделски производители от цялата страна, които са одобрени за подпомагане по мярка 214 „Агроекологични плащания” от ПРСР и са подали своите заявления по мярка 214 през 2008 г., 2009 г. и 2010 г. **В случай, че не беше проведено обучението от страна на НССЗ, имаше значителна опасност тези фермери да връщат всички получени средства по мярка 214 за период от 1 до 3 години.**

В НССЗ се разработват информационни материали, които се предоставят директно на земеделските производители, разпространяват се чрез интернет страницата и чрез медиите.

След стартиране на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. (ПРСР), НССЗ на практика обслужва най-голям брой земеделски производители в страната по четири мерки от ПРСР. Това са: мярка 112 “Създаване на стопанства на млади фермери”, 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”, 142 “Създаване на организации на производители” и 214 „Агроекологични плащания”. **НССЗ до 31.12.2010 г. е изготвила почти 11 000 проекта и заявления за подпомагане по тези мерки.** НССЗ ще продължи по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” от ПРСР до края на 2013 г. да изготвя проекти и заявления за подпомагане за полупазарните производители по мярка 141 от ПРСР и по мерки 121, 122, 123 и 311 на вече одобрени такива стопанства. Всичко това означава, че размерът на усвоените средства с помощта на НССЗ ще нарасне значително.

## **I. ИКОНОМИЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ ПРЕЗ 2011 Г.**

### **1. Основни икономически показатели за България<sup>1</sup>**

#### **2011 година**

Според експресните оценки за 2011 г. номиналното равнище на БВП възлиза на 76 170 млн. лв. Преизчислен по съпоставими цени на 2005 г., БВП се е увеличил с 1.6% спрямо предходната година. Създадената от отраслите на националната икономика брутна добавена стойност възлиза на 65 711 млн. лв. в текущи цени. В сравнение с 2010 г. брутната добавена стойност реално се увеличава с 1.7%.

#### **Годишни изменения**

През четвъртото тримесечие на 2011 г. спрямо същото тримесечие на предходната година брутната добавена стойност нараства с 1.6%, като увеличението ѝ се определя основно от регистрираните ръстове в аграрния и индустриалния сектор - съответно с 5.0 и 0.4%. Секторът на услугите има отрицателен принос в добавената стойност и отчита намаление с 6.1% през разглеждания период. По отношение на компонентите на крайното използване основен принос за регистрирания положителен икономически растеж има износът на стоки и услуги, който се увеличава с 10.0%. Крайното потребление отчита ръст от 1.4%, а бруто капиталобразуването в основен капитал отчита спад спрямо съответното тримесечие на предходната година с 6.5%. Вносът на стоки и услуги се увеличава с 3.4% спрямо съответното тримесечие на предходната година.

Аграрният сектор бележи БВП в размер на 3 926 млн. лв., което представлява 6.0 % от БВП и 5.2 % от БДС, като запазва относителните си дялове спрямо предходната година.

### **2. Необходимост от консултантски услуги**

Общата селскостопанска политика на ЕС изисква от българските земеделски производители да спазват и прилагат редица стандарти на Общността. Изпълнението на тези стандарти е условие както за продължаване на дейността им, така и за получаване на финансова подкрепа. Повишаването на конкурентоспособността на земеделските производители е определящ фактор за оцеляване и разширяване на дейността им в изключително развития и конкурентен пазар на ЕС. Устойчивото управление на земеделските стопанства включва извършването на комплекс от дейности от една страна за подобряване на технологиите и методите на селскостопанско производство и от друга страна на дейности, свързани с опазване на околната среда (включително опазване на водите и почвите), здравето на животните и растенията, хуманно отношение към животните, общественото здравеопазване, безопасни условия на труд, качество и безопасност на храните.

Едновременно с това чл. 12 на **Регламент на Съвета 73/2009** за установяване на общи правила за схеми за директно подпомагане в рамките на ОСП и за установяване на някои схеми за подпомагане на земеделски производители задължава всяка държава-членка да създаде и осигури добре функционираща и достъпна система за съвети в земеделието.

**Всичко това поражда сериозната нужда от консултантски услуги в подкрепа на въвеждането на необходимите стандарти и устойчивото управление на земеделските стопанства.**

---

<sup>1</sup> По данни на НСИ

### **3. Европейското и национално законодателство, свързано с дейността на НССЗ**

От европейското законодателство има **3 основни регламента** засягащи дейността на НССЗ:

- **Регламент на Съвета (ЕС) 1698/2005г. от 20.09.2005 г.** относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и по специално чл. 20 (a) (iv) и чл. 24 определящи подпомагането от ЕЗФРСР на използването на консултантски услуги от земеделските производители и собственици на гори чрез мярка 114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори”;

- **Регламент на Комисията (ЕС) 1974/2006г. от 15.12.2006 г.** за определянето на подробни правила за прилагане на Регламент (ЕО) № 1698/2005 и по-специално чл. 15 определящ допълнителни изисквания за прилагане на мярка 114 и чл. 25 (a) и т. 5.3.1.4.3 от Анекс II на Регламента определящ допълнителни изисквания за прилагане на мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния (2007-2009)”;

- **Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета** и по специално чл. 12 и чл. 13 определящи създаването и развитието на достъпни за земеделските производители системи за съвети в земеделието в страните членки.

Тази системата за съвети в земеделието трябва да оперира, чрез съветване на земеделските производители относно използването на земята и управление на стопанството на базата на една или няколко публични или частни организации.

От националното законодателство има **6 основни закони и подзаконовни нормативни актове**, регулиращи дейността на НССЗ:

- **Закон за селскостопанската академия** (*предишно име - Закон за националния център за аграрни науки*) и по-специално § 1 определящ създаването и функционирането на НССЗ;

- **Закон за подпомагане на земеделските производители** и по-специално чл. 10 определящ съществуването на НССЗ и **безплатното предоставяне на информация на земеделски производители**;

- **Наредба № 10 от 3.04.2008 г.** за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка 143 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния" по Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. (ПРСР). По тази мярка НССЗ е единствен бенефициент;

- **Наредба № 5 от 27.02.2009 г.** за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за директни плащания;

- **Наредба № 10 от 27 септември 2011 г.** за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори“ по Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 – 2013 г.;

- **Правилник за устройството и дейността на Националната служба за съвети в земеделието.**

Важно значение има и Анекс VIII, Раздел I, т. Г от Договора за присъединяване на България и Румъния (изменен от Решение на Съвета (ЕС) 664/ 2006), който дава възможност за прилагане на мярка 143.

**На база на горната информация може да се направи извода, че НССЗ функционира в сложна законодателна среда и наличие на голям брой нормативни актове засягащи нейната дейност.**



## **II. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА НССЗ**

НССЗ е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София и 27 териториални областни офиси в страната.

### **1. Мисия на НССЗ**

Да подпомага прилагането на държавната политиката в аграрния сектор и постигането на заложените от МЗХ приоритети и цели за осъществяване на ефективно и конкурентно земеделие в Република България, като предлага на земеделските производители качествени консултантски услуги, актуална и полезна информация, обучение и техническа помощ.

### **2. История на НССЗ**

НССЗ е създадена в края на 1999 г. на база на Закона за селскостопанската академия (*предишно име - Закон за националния център за аграрни науки*) и по-специално на § 1 от него и след структуриране и кадрово обезпечаване започва съветническата си дейност през месец октомври 2000 г. НССЗ е наследник на Националната система за съвети в земеделието, която от своя страна е създадена на базата на подписано споразумение между Селскостопанската академия и тогавашното Министерство на земеделието и хранителната промишленост и изградена с техническата и финансова помощ на Програма ФАР – Земеделие в рамките на два проекта - 1995-1999 г.

Изграждане на капацитета на НССЗ започва с нейното създаване и продължава интензивно по време на осъществените проекти на ФАР. В рамките на тези проекти се провеждат интензивни обучения на експертите, които им помагат да се превърнат в търсени консултанти в областта на земеделието.

От 2000 г. досега НССЗ участва в редица международни проекти, част от които имат за цел да укрепват капацитета на НССЗ основно в различни аспекти от ОСП – устойчиво управление на земите, развитие на селските региони, развитие на биологично земеделие, обща организация на пазара на плодове и зеленчуци, развитие на стратегии и управление на селскостопански организации, организации на производители и стандарти за качество, устойчиво предоставяне на консултантска агробизнес помощ на пазарно ориентирани производители и др.

НССЗ има своето запазено място като структура подпомагаща развитието на земеделието. От 2008 г. НССЗ консултира земеделските производители и подпомага процеса на усвояване на средства по Програмата за развитие на селските райони.

Стойността на вече одобрените от Държавен фонд „Земеделие“ проекти изготвени от НССЗ е над 262 мил. лв. Стойността на проектите в процес на разглеждане от Държавен фонд „Земеделие“ е около 13 млн. лв. Всеки един експерт на НССЗ е допринесъл с около 2,1 млн. лв. за усвояването на европейските средства в Р.България.

### **3. Организационна структура на НССЗ**

НССЗ е структурирана в Главна дирекция „Съвети в земеделието“ и дирекция „Административно, финансово, информационно обслужване и човешки ресурси“ (АФИОЧР).

През 2011 г., съгласно публикуваните в ДВ. бр.78 от 7 Октомври 2011г промени в Правилника за устройството и дейността на НССЗ, броят на служителите на НССЗ беше намален с 40% от 125 на 75 души (вкл. изпълнителния директор). Шестте териториални дирекции (Северозападна, Централна Северна, Североизточна, Югозападна, Централна южна и Югоизточна) отпаднаха и 27-те офиси на НССЗ преминаха директно към Главна дирекция „Съвети в земеделието“ (ГД СЗ). В 27-те офиси на НССЗ по щатно разписание

работят двама експерти (с изключение на два офиса, където са по 3 експерти), с някои от следните специалности – зооинженер, агроном и икономист. Съгласно Постановление № 185 на Министерския съвет от 2011 г. (ДВ, бр. 52 от 2011 г.) за изпълняване на дейности по мярка 143 от ПРСР НССЗ има право да назначи до 25 експерти извън утвърдената численост на персонала при спазване на разпоредбите на трудовото законодателство. Средствата за работна заплата и осигурителни вноски, както и цялостната издръжка на тези служители се осигуряват от средствата на НССЗ, получени в резултат на изпълняваните дейности по мярка 143. Точният брой на назначения в НССЗ извънщатен персонал зависи от успешното прилагане на дейностите по мярка 143 от ПРСР, т.е. този персонал може да бъде назначен и задържан на работа само в случай, че НССЗ предоставя значителен брой съветнически услуги на кандидати по мярка 141 от ПРСР и след това проектите на тези кандидати бъдат одобрени от Държавен фонд „Земеделие” – Разплащателна агенция (ДФЗ-РА).

В края на 2011 г. специализираната администрация е организирана в главна дирекция „Съвети в земеделието” с 2 отдела на централно ниво - „Координация на дейности” и „Дейности по национални и европейски програми”, и 27 регионални офиси.

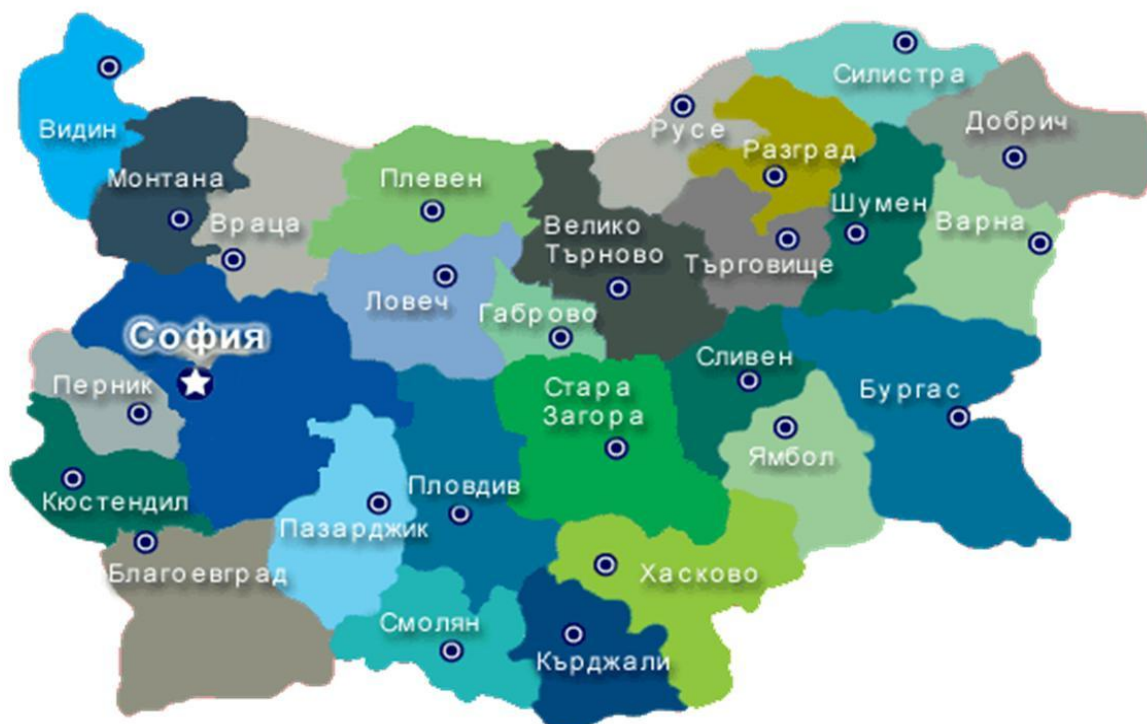
Общата администрация е организирана в дирекция АФИОЧР, която осъществява административното обслужване, финансово счетоводната дейност и вътрешния контрол, поддържане на материалната база и информационната система, управлението на транспортната дейност и човешките ресурси.

Фигура 1 – Структура на НССЗ





Фигура 2 – Териториални областни офиси на НССЗ



Организационно, НССЗ извършва дейност на територията на цялата страна, тъй като има офиси във всеки областен град. НССЗ няма представители на общинско ниво поради ограничения брой служители, което затруднява дейността, но което на този етап се компенсира с по-чести посещения на експерти от офисите на НССЗ в общините.

#### 4. Цели и предизвикателства пред НССЗ през 2012 г.

Целите на НССЗ през 2012 г. са следните:

1. Запазване на броя на фермерите, получаващи консултантски услуги;
2. Подобряване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес“;
3. Подпомагане прилагането на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013г. (ПРСР) в т.ч. успешно изпълняване на дейности на НССЗ по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния“.

Основните предизвикателства пред НССЗ при постигането на целите през 2012 г. са свързани с:

- изпълняване на дейностите и задачите при значително намален експертен състав на НССЗ (40% съкращение) в т.ч. намаляване на броя на експертите в част от офисите на НССЗ под 3-ма души и съответно липса на експерт-агроном или експерт-зооинженер или експерт-икономист;
- убеждаване и привличане на фермерите да ползват съветническите услуги на НССЗ в условията на засилване дейността на другите консултантски организации в т.ч. във връзка с прилагането на мярка 114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори“ от ПРСР. Необходимо е поддържане на доброто ниво и знания на експертите на НССЗ, както и постоянно адаптиране на дейностите на НССЗ към нуждите на земеделските производители;

- убеждаване и привличане на земеделските производители, в условията на голям брой други обучителни организации, за участие в курсовете и информационни дейности на НССЗ във връзка с изпълнението на два одобрени от Държавен фонд „Земеделие” проекта по мярка 111 “Професионално обучение, информационни дейности и разпространяване на научни знания”;

- навременно изготвяне на проектите на всички желаещи да кандидатстват полупазарни стопанства по мярка 141 от ПРСР, както и на одобрени полупазарни стопани за кандидатстване по другите инвестиционни мерки по ПРСР;

- повторно стартиране на приема на проекти по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери от ПРСР. От една страна това може да доведе до намаляване на интереса за кандидатстване по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” от ПРСР, а от друга страна до значително натоварване на експертите от офисите във връзка с дейностите по информиране и съветване на потенциалните кандидати по мярка 112 от ПРСР, през периода през който е отворена и мярка 141 от ПРСР;

### **III. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА СЪВЕТИ, КОНСУЛТАЦИИ, ОБУЧЕНИЕ И ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ**

#### **1. Основни приоритети в дейността на НССЗ през 2011 г.**

През 2011 г. НССЗ със своите териториални областни офиси насочи дейността си основно в следните направления:

- Непрекъснато развитие и усъвършенстване на съветническата и консултантска дейност за усвояване на средствата от земеделските производители по национални и европейски програми;

- Продължаване работата на експертите от НССЗ по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния”;

- Продължаване работата по отношение провеждането на информационни кампании сред земеделските производители;

- Разширяване на дейността на НССЗ по инвестиране в човешки ресурси - обучение на българските фермери по прилагане на иновационни методи и практики в производството, при опазване на околната среда и рационалното използване на природните ресурси;

- Участие в събиране на информация по Система за земеделска счетоводна информация във връзка с Регламент (ЕО) № 1217/2009 на Съвета от 30.11.2009 г. относно създаване на система за събиране на счетоводна информация за доходите и икономическата дейност на земеделските стопанства в Европейската общност.

#### **В изпълнение на поставените цели, НССЗ извърши следните основни дейности:**

- Консултира земеделските производители относно задължителните европейски и национални стандарти и изисквания, на които трябва да отговаря производството;

- Консултира земеделските производители относно общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС;

- Консултира земеделските производители относно законоустановените изисквания за управление и условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, предвидени в членове 5 и 6 от Регламент (ЕО) № 73/2009 и приложения II и III към него;

- Консултира земеделските производители относно законоустановените изисквания по изпълнението на изискванията на Директива 91/676/ЕИО (Нитратната директива)

- Предостави специализирани консултации в областта на земеделието;

- Подпомогна земеделските производители при изготвянето и осигуряването на различните документи необходими за създаването на организации на производители на земеделски продукти;
- Консултира земеделските производители относно източници за подпомагане и финансиране на селскостопанската дейност;
- Консултира земеделските производители относно базисните условия за функциониране на стопанството – регистрация като земеделски производител, данъчно облагане и осигуряване на земеделските производители, регистрация на земеделска техника и други задължителни регистрации в зависимост от вида на селскостопанската дейност.
- Организира и проведе професионално обучение на земеделските производители;
- Изготви проекти на кандидати по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013г. (ПРСР);
- Предостави допълнителни съветнически услуги по управление на земеделското стопанство и специфични консултации в областта на растениевъдството и/или животновъдството на земеделските производители, които са получили финансова помощ по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”;
- Изготви проекти на кандидати по мярка 214 „Агроекологични плащания” от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013г. (ПРСР) (на одобрени кандидати по мярка 141 от ПРСР);
- Изготви проекти на кандидати по други мерки от ПРСР;
- Събра, обработи и обобщи земеделска счетоводна информация от 560 земеделски стопанства;
- Участва в различни международни проекти.

Целевите групи, основно към които са насочени дейностите на НССЗ са:

- средни и дребни стопанства, пазарно и полупазарно ориентирани в процес на реструктуриране;
- стартиращи и млади земеделски производители;
- земеделски стопанства, въвеждащи агроекологични практики и биологично земеделие;
- земеделски стопанства в планинските райони и други необлагодетелствани райони различни от планинските;
- организации на производители на земеделска продукция;
- населението в селските райони.

## **2. Предоставяне на консултации в офиса и на място в земеделските стопанства на консултираните лица**

На базата на доброто познаване на земеделските производители и техните нужди, натрупания 11-годишен опит, на изградения професионален и административен капацитет и сътрудничеството с множество държавни институции и НПО, **НССЗ предлага комплексен пакет от консултантски услуги, включващ консултации от създаването на фермата до нейното пълно обслужване в агрономически, животновъден и агроикономически аспект.**

Чрез предоставянето на тези консултантски услуги се изпълняват поетите задължения от България за изграждане на функционираща и достъпна система за консултации в земеделието, в съответствие с чл. 12 от Регламент 73/2009 г.

### **Въвеждане на нова системата на отчитане на дейността на НССЗ**

Със Заповед на Изпълнителния директор на НССЗ № РД 11/03-25 от 24.01.2011 г. се въведоха промени в системата за отчитане на дейностите на НССЗ по отношение на

консултантската дейност. Тези промени са направени с цел оптимизиране и подобряване на отчитането, по-широко използване на информационните технологии и намаляване на необходимите човешки и материални ресурси.

**Основните предимства на новата информационна система:**

- Променя се начина на отчитане на броя консултирани хора. На всеки консултиран в офиса или на място във фермата се създава досие, в което се отбелязват данните за стопанството;
- Новата система дава възможност да се проследят всички консултации, дадени на едно лице, честотата им, тематиката и др., което ще даде възможност за допълнителни и по-задълбочени анализи за нуждите на земеделските стопани от консултации;
- Също така се осигурява мобилност на предоставяне на консултации – едно лице може да бъде консултирано от различни експерти в един или различни офиси – експертът се запознава със стопанството, предоставените консултации и други показатели. Не на последно място новата система ще даде възможност да се проследи развитието на стопанствата и ефектът от предоставените консултации;
- В системата се отчитат само консултации дадени лично при посещение на фермерите в офис на НССЗ или при посещение на експерт от Службата във фермата. Информация и консултации, предоставени дистанционно по телефона или чрез електронна поща, както и консултации, предоставени по време на информационни събития не се отчитат от системата, не се включват в общия брой и не са обект на следващите анализи;
- Справките за консултирани хора, брой консултации и посещение на място се генерират от информационната система.

Във връзка с въвеждането на данните в информационната система няма пълна съпоставимост на данните с предходни години, когато информацията не е обработвана автоматично. Основната промяна е относно общият брой консултирани лица. При новата система 1 лице независимо от броя посещения и получени консултации в общата сума на брой консултирани лица се отчита само един път. При отчитането до 2010 г. без използване на информационната система, при всяко посещение едно лице се броеше като отделно консултирано лице. Спрямо новата система този показател отговаря на брой контакти. При новата система намалява общият брой консултирани лица, така че по този показател не могат да се правят сравнения с предходни години.

**Общи показатели**

**Таблица 1. Брой консултирани лица, брой контакти и брой консултации, предоставени от НССЗ за периода януари-декември 2011 г.**

Показател	Брой консултирани	Брой контакти	Брой консултации
Общо	15 376	29 491	55 028
средно на ОССЗ за периода	569	1 092	2 033

През периода януари-декември 2011 г. общо 15 376 лица са били подробно консултирани от служителите на НССЗ (това е броят на въведените досиета в информационната система на НССЗ), броят контакти на тези лица е 29 491 и са получили 55 028 консултации. Средно едно лице е направило 2 посещения в офис на НССЗ или е било посетено във фермата си. Средно едно лице през годината е получило 3.6 консултации през 2011 г.

Всеки офис на НССЗ активно е работил средно с 569 земеделски производители през 2011 г. Средният брой осъществени контакти от всеки офис за годината е 1 092. Всеки офис средно е предоставил по 2 033 консултации за 12-те месеца.

Натрупаните данни в информационната система позволяват да се правят първите анализи по отношение на показателя лоялност. Фактът, че средно консултираните лица са посетили офисите 2 пъти показва добра степен на лоялност.

## 2.1. Предоставени консултации

### А) Консултации - общо

Всички консултации, които НССЗ предоставя, са *безплатни* за земеделските производители. НССЗ извършва консултантска и съветническа дейност главно чрез експертите от териториалните си областни офиси.



През 2011 г. се наблюдава увеличение на дадените консултации в офиса и в земеделските стопанства от НССЗ с 9% спрямо 2010 г. и 7% спрямо 2009 г. и достига до 55 028 бр. Ако през 2010 г. се отчетат и консултациите дадени по време на кампанията по мярка 214, през 2011 г. се наблюдава леко намаление от 6%. По-голяма част от получените консултации се възползват от предлагания от НССЗ комплексен пакет от консултантски услуги и търсят консултации в различни направления.

**Таблица 2. Брой консултирани лица, брой консултации - общо, в офиса и на място за периода януари - декември 2011 г. по тримесечия**

тримесечие 2011	Брой консултации			% на консултации на място
	Общо	В офиса	На място	
1-во	15 968	15 058	910	6%
2-ро	14 076	11 814	2 262	16%
3-то	11 648	10 069	1 579	14%
4-то	13 336	12 089	1 247	9%
<b>ОБЩО</b>	<b>55 028</b>	<b>49 030</b>	<b>5 998</b>	<b>11%</b>

И през 2011 г. се запазва сезонността в консултациите – най-много са в началото на годината, когато от една страна е неактивния селскостопански период, а от друга фермерите планират своите дейности, включително и за кандидатстване за подпомагане по различни програми. Най-малък е броят консултирани хора и броят консултации през третото тримесечие, т.е през летния активен селскостопански период. През последното тримесечие на 2011 г. отново се увеличава броят на предоставените консултации.

За разглеждания период делът на консултациите дадени в офиса е 89%, а на място е 11%, като се запазва съотношението от 2010 г.

## Сравнение на брой консултации 2011 и 2010 г.

Таблица 3. Брой консултации, дадени от НССЗ по тримесечия 2011 и 2010 г.

тримесечие	2010 общо	2010 г. без М214	2011	% изменение 2011 спрямо 2010 общо	% изменение 2011 спрямо 2010 без кампания по М214
1-во	16 455	16 455	15 968	-3%	-3%
2-ро	22 951	14 708	14 076	-39%	-4%
3-то	9 646	9 646	11 648	21%	21%
4-то	9 747	9 747	13 336	37%	37%
<b>ОБЩО</b>	<b>58 799</b>	<b>50 556</b>	<b>55 028</b>	<b>-6%</b>	<b>9%</b>

Тенденцията по тримесечия за 2011 г. спрямо 2010 г. е различна – през първото тримесечие има съвсем лек спад от 3% на дадените консултации, през второто спадът е значителен с 39%, но това се дължи на кампанията за кандидатстване по мярка 214 през 2010 г. и се забелязва ръст от 20% през третото тримесечие на 2011 г. спрямо 2010 г., който се засилва до 37% през четвъртото тримесечие. Като се вземе под внимание факта, че в края на 2011 г. бе извършено съкращаване на персонала на НССЗ, ръстът е още по-голям.

Ако се изключат данните за кампанията по мярка 214 през 2010 г., се вижда, че общият брой дадени консултации за 2011 г се увеличава с 9 %, като този ръст основно се дължи на засилената консултантска дейност през последните две тримесечия на годината.

### **Б) Консултирани лица – общо**

Лицата, които консултира НССЗ, са основно три типа:

- земеделски производители, които вече са започнали своята земеделска дейност, като в тази група преобладават малките земеделски стопанства;
- лица, които искат да започнат земеделска дейност, но все още не са;
- други лица, живеещи в селските райони, включително и собственици на гори.

За периода януари - декември 2011 г. земеделските производители, които са получили консултации на място при посещения в земеделските стопанства са 2 983 човека, което представлява 19,4%. Делът им почти се удвоява спрямо 2010 г., когато е бил 10%. Това е резултат от политиката на НССЗ да разнообразява предлаганите услуги и средствата за предоставянето им, както и да се адаптира към нуждите на ползвателите на консултантските услуги. Постигнатите резултати показват, че НССЗ е уважаван и търсен партньор за земеделските производители. Също така се забелязва промяна във на консултациите, от които земеделските производители се нуждаят – все по- често се нуждаят от получаването на консултация за решаване на конкретни проблеми в стопанствата, както и от комплексни решения.

### **В) Тематика на предоставените консултации**

По-долу е дадено разпределение на предоставените от НССЗ консултации, съгласно техния тип.



### Предоставени консултации от НССЗ през 2011 г.

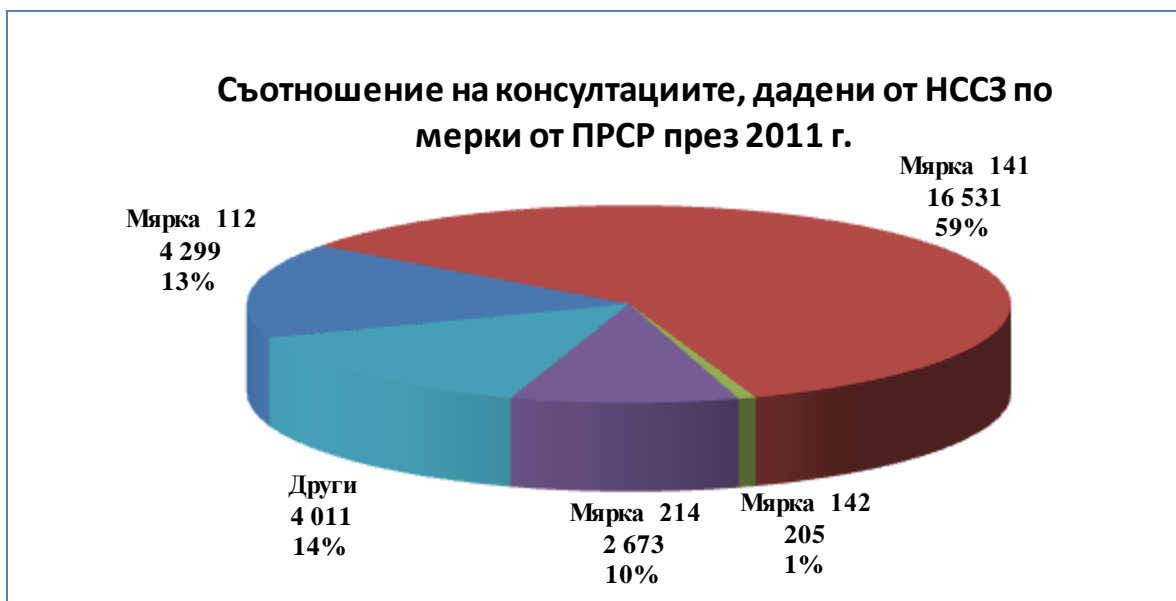


И през 2011 г. консултациите, свързани с прилагането на Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) заемат водещ дял от 51%, но той намалява с 8 пункта спрямо 2010 г. Интересът на земеделските производители към възможностите за финансиране по ПРСР продължава да бъде висок и през 2011 г. Това до голяма степен се дължи от една страна на задълбочаващата се финансовата криза и влошените условия на банките за финансиране на аграрния сектор. От друга страна, увеличеното усвояване на средства през годината, значително повишава интереса към кандидатстване по ПРСР.

На второ място са специализираните консултации, които заемат 30%. В тази група се включват консултациите по агрономство, животновъдство и аграрна икономика. На трето място е категорията „други“ с 19%, тези консултации са насочени към финансиране извън ПРСР, основно по първи стълб от Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС и законоустановените изисквания в различни сектори. Последната група консултации нараства значително през последните години и затова през 2011 г. е отделена от групата на специализираните консултации.

### Консултации по Програмата за развитие на селските райони

#### Съотношение на консултациите, дадени от НССЗ по мерки от ПРСР през 2011 г.



Интересът към различните мерки от ПРСР се запазва с известни промени през 2011 г. спрямо 2010 г. Най-голям интерес и най-много консултации са предоставени отново по мярка 141 “Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на

преструктуриране” – над 16 000 бр., като броят им се увеличава с 11% спрямо предходната година и достига 16 531 бр. Консултациите са предоставяни, както на земеделски производители, които желаят да кандидатстват по мярката, така и за изпълнение на плановете на одобрени вече по мярката полупазарни стопанства. На второ място са консултациите по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” – 4 299 консултации (13%) и се запазва нивото им от 2010 г., като по-голямата част от тях 2 408 бр. (56%) са дадени на вече одобрени млади фермери за успешното изпълнение на проектите им. Независимо, че по мярка 112 не се приемат заявления за подпомагане, поради изчерпване на финансовия ресурс, интересът към повторното ѝ отваряне остава висок.



На трето място са дадени консултациите по другите мерки от ПРСР – основно мерки 121 „Модернизирание на земеделските стопанства”, 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти” и 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности”, като при тях се наблюдава намаление от 54%. Към инвестиционните мерки проявяват интерес одобрени кандидати по мерки 112 и 141, които желаят да продължат своето развитие с помощта на средства от ПРСР, както и земеделски производители, за които това би било първо кандидатстване по ПРСР.

По мярка 214 „Агроекологични плащания от ПРСР са предоставени общо 2 673 консултации, което е значителен спад 53% спрямо 2010 г., като те се връщат на нивото от 2009 г. Това се дължи на факта, че от 01.10.2010 г. НССЗ вече не изготвя безплатни заявления за подпомагане на кандидатите по мярка 214 във връзка с ангажиментите си по мярка 143. НССЗ продължава да консултира вече одобрените фермери по мярка 214, като през 2011 г. са предоставени 844 консултации, свързани с подаване на заявки за плащане и изпълнение на проектите през втора и трета година.

Нисък остава интересът към мярка 142 „Създаване организации на производители”, макар че се наблюдава леко увеличение на броя на консултациите.

### Специализирани консултации

Тематиката на специализираните консултации, предоставени през 2011 г., може да се обобщи в следните направления:

#### А. Растениевъдство:

- агротехнически и растително-защитни мероприятия за различни видове култури;
- технология на отглеждане на различни видове култури;
- създаване и възстановяване на трайни насаждения и лозя;
- биологично земеделие - възможности, условия, изисквания, сертификация;
- мерки за възстановяване и поддържане на пасища;

- добри земеделски практики и условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние;
- управление и използване на водните ресурси;
- нова селскостопанска техника за отглеждане на земеделски култури.

#### **Б. Животновъдство:**

- ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания към животновъдните обекти;
- хранене на различни видове животни и птици, според възраст и физиологично състояние;
- биологично животновъдство;
- добри земеделски практики и условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние.

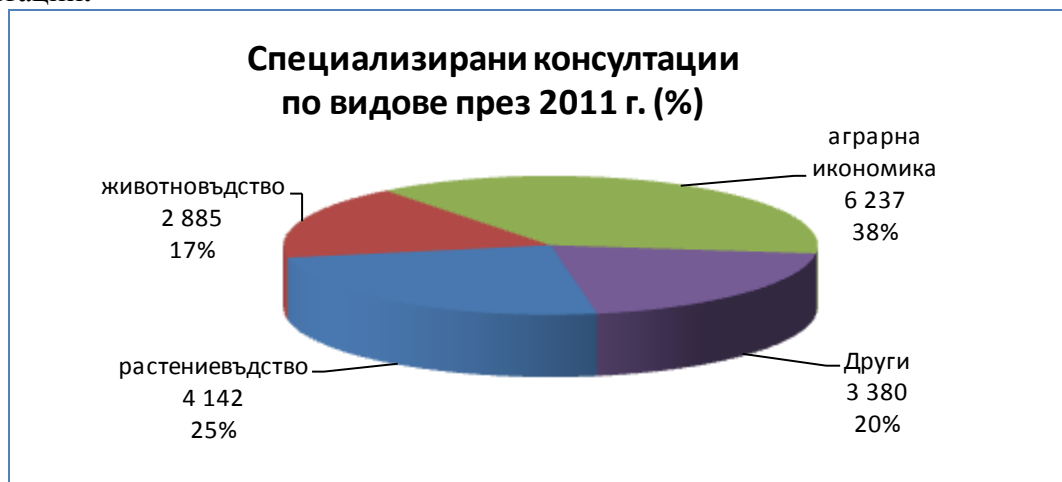
#### **В. Агроикономика и управление на стопанството:**

- бизнес планиране;
- осигуряване и данъчно облагане на земеделските производители;
- пазарни анализи;
- реализация на селскостопанска продукция;
- изчисляване на себестойност;
- агростатистика;
- възможности за финансиране на земеделските производители – субсидиране, кредитиране, лизинг и др.

#### **Г. Рибарство и аквакултури;**

#### **Д. Управление на гори.**

В следващата графика е дадена допълнителна информация за специализираните консултации.



По отношение на категориите „специализирани” и „други” консултации не е възможно да се прави сравнение с предходните години, поради разделянето на двете категориите и липсата на електронно базирана система за отчетност през предходните години.

В условията на постоянно променяща се и силно конкурентна среда най-голям е дялът на специализираните консултации в областта на аграрната икономика – 38% (4 142 бр.). Основните теми, които представляват интерес за земеделските стопани са данъчно облагане, социално осигуряване и намиране на пазари за продукцията. На второ място с 25% са консултациите в областта на растениевъдството. Други специализирани консултации обхваща основно темите добри земеделски практики и условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние. Техният брой се увеличава, поради

нарастващото им значение за увеличаване конкурентостта на земеделието, спазването на законоустановените изисквания и достъпът до финансиране по първи стълб от ОСП. Консултациите по животновъдство заемат 17%, макар че делът им е по-малък в сравнение с останалите специализирани консултации, животновъдните стопанства се нуждаят от по-голям брой и по-задълбочени консултации, за да отговорят на нарастващите изисквания в този сектор.

### Категория „други консултации“

#### В тази категория влизат следните видове консултации:

- Стандарти на Общността - запознаване на земеделските производители със задължителните стандарти и изисквания, на които трябва да отговаря тяхното производство;
- регистрация в СИЗП и по Наредба № 3/1999 г.;
- схеми за финансиране и кредитиране извън ПРСР на земеделските производители;
- Агрохимичен анализ на почви;
- Квотна система за краве мляко;
- Организации на производители на плодове и зеленчуци;
- Регистрация в ИАЛВ и издаване на документи;
- Регистрация в ИАСАС и издаване на документи.

Консултациите от тази група бележат постоянен висок растеж през последните 3 години и по тази причина от 2011 г. са отделени в отделна категория с цел по-доброто им анализиране и разнообразяване на предлаганите видове консултации, за да се отговори максимално на нуждите на земеделските производители.

В следващата таблица е дадена допълнителна информация за броя и % на консултациите по видове.

**Таблица 4. Насоченост и брой на „другите консултации“ за 2011 г.**

Насоченост	Брой консултации	%
Регистрация на земеделските производители по Наредба 3/1999 г.	4 325	41%
Схеми за финансиране и кредитиране на земеделските производители (извън ПРСР)	2 190	21%
Сключване на договори за ползване на земеделски земи	1 763	17%
Регистрация в БАБХ (растителна защита), водене на дневници и издаване на документи	902	8%
Регистрации и/или категоризации на животновъдни обекти вкл. пчелини	659	6%
Безопасни условия на труд	432	4%
Други	351	3%
<b>Общо</b>	<b>10 622</b>	<b>100%</b>

Най-много консултации са предоставени относно регистрация на земеделските производители по Наредба 3/1999 г. – 4 325 бр., което представлява 41% от категорията. От тази тематика се интересуват както регистрирани земеделски производители, така и лица, които желаят да направят първоначална регистрация като земеделски производители. Основните причини за повишения интерес от страна на фермерите и увеличения брой консултации са: промените приети в Наредба 3/1999 г., предимствата, които получават регистрираните земеделски производители и достъпа им до различни финансови инструменти. Също така се наблюдава повишен интерес към първоначална регистрация – от лица, които искат да превърнат селскостопанското производство в основна дейност. Това са лица, за които земеделието е била спомагателна дейност или нямат опит в

последните години. Световната икономическа криза, която оказва негативно влияние върху цели сектори от икономиката (като строителството), съчетано с повишените цени на храните и възможностите за субсидиране на земеделието, карат все повече хора да се насочат към селскостопанското производство.

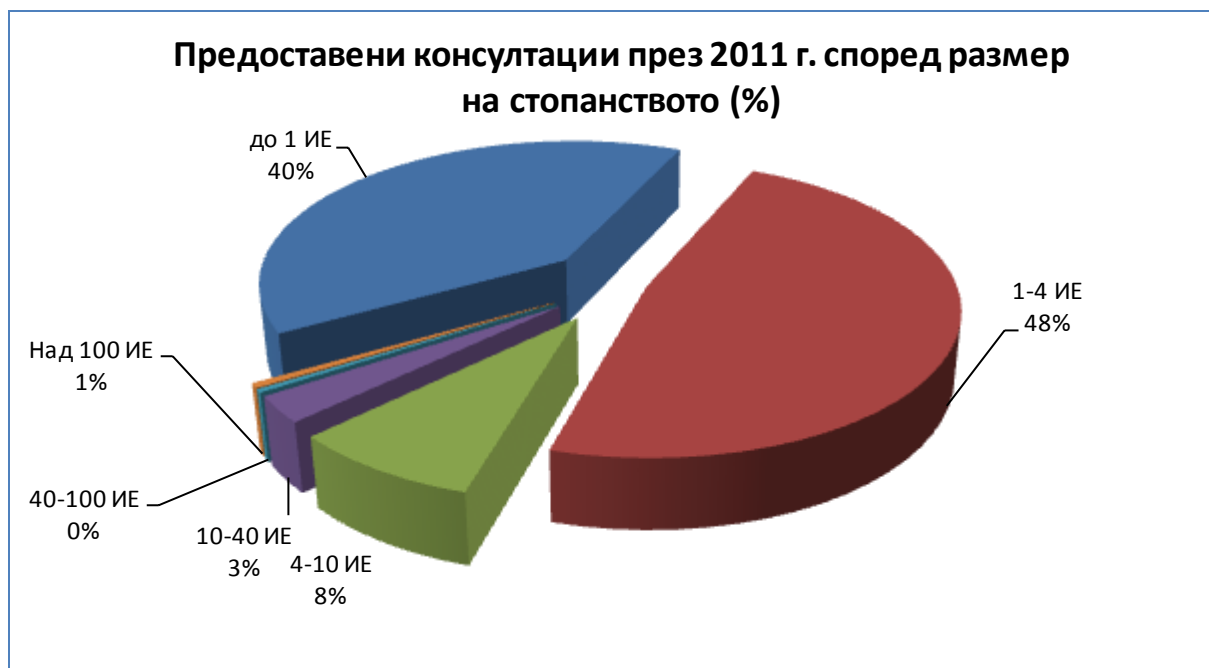
Консултациите на земеделските производители относно схеми за кредитиране и финансиране извън ПРСР по стълб I от общата селскостопанска политика заемат второ място с 21%. Съчетаването на различни възможности и финансови инструменти за повишаване на конкурентоспособността на българското земеделие е особено важно в условията на криза.

На трето място с 17% са консултациите относно сключване на договори за ползване на земеделски земи. Разпокъсаността на земята, множеството съсобственици и трудностите за сключване на дългосрочни договори са важен проблем пред българските фермери.

С по-малки дялове са консултациите, отнасящи се до различни регистрационни режими и законови изисквания. Те заемат общо около 20%. Големият им брой показва, че фермерите трудно се ориентират в тази материя и се нуждаят от множество и разнообразни консултации, за да отговорят на всички изисквания и съществуващи стандарти.

#### **Предоставени консултации според размера на земеделското стопанство:**

Новата информационна система за първи път предоставя възможности да се обобщи информацията за клиентите на НССЗ по различни показатели, включително размер на стопанството.



**Над 88% от консултациите, предоставени от НССЗ са предназначени за стопанства до 4 икономически единици, т.е. за дребните земеделски стопани, които се нуждаят най-много от консултации, но поради малките обеми на стопанствата и приходите им не са целева група на частните консултантски компании. Това показва, че НССЗ е търсен и важен партньор за тези фермери и НССЗ успешно подпомага изпълнението на държавната политика в областта на земеделието.**

**Таблицата дадена по-долу показва броя предоставени консултации според размера на стопанството в икономически единици (ИЕ)**

**Таблица 5. Брой предоставени консултации според размера на стопанството в икономически единици (ИЕ) през 2011 г.**

Размер на стопанствата	2011 общо
до 1.00 ИЕ	21 960
От 1.00(вкл.) до 4.00 ИЕ	26 344
От 4.00(вкл.) до 10.00 ИЕ	4 656
От 10.00(вкл.) до 40.00 ИЕ	1 576
От 40.00(вкл.) до 100.00 ИЕ	204
Над 100.00(вкл.) ИЕ	288

Най-много консултации са предоставени на стопанства с размер от 1 до 4 ИЕ – 26 344 бр. консултации (48%), които са допустимите кандидати за мярка 141, като делът им се увеличава през 2011 г. Следват стопанствата под 1 ИЕ – това са съвсем малки земеделски стопани или лица, които се интересуват от земеделие, но нямат създадено стопанство, те са получили 21 960 консултации (40%). В началото на 2011 г. тези стопанства са получавали най-много консултации, но делът им намалява, особено през второто тримесечие.

Значителен е делът на стопанствата с размер 4-10 ИЕ, като заема 8% от консултациите през целия период. Делът на стопанствата с размер 10-40 ИЕ е около 3%. Радващ е фактът, че консултации от НССЗ търсят и големи земеделски производители с размер на стопанството над 40 ИЕ. Това е показател за професионализма на работещите в НССЗ експерти.

#### **Предоставени консултации според размера на стопанисваните площи от земеделското стопанство**

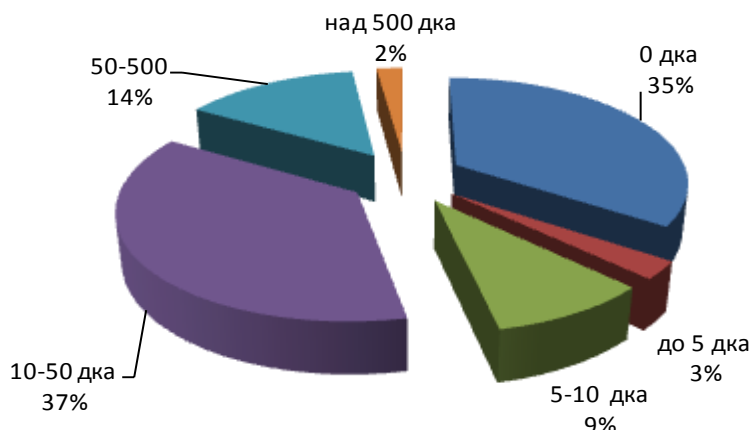
Графиките, дадени по-долу, дават допълнителна информация за предоставени консултации според размера на стопанисваните площи от стопанството в дка.



Най-много консултации 20 189 бр. (37%) са предоставени на стопанства, които обработват от 10 до 50 дка земя. В тази категория попадат основната част от потенциалните бенефициенти по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”. Консултациите предоставени на лица, които не стопанисват земя са 18 911 бр. (35%). Това са главно животновъдни стопанства и лица, които желаят да стартират земеделска дейност.



### Предоставени консултации през 2011 г., според размера на стопанисваните площи (%)

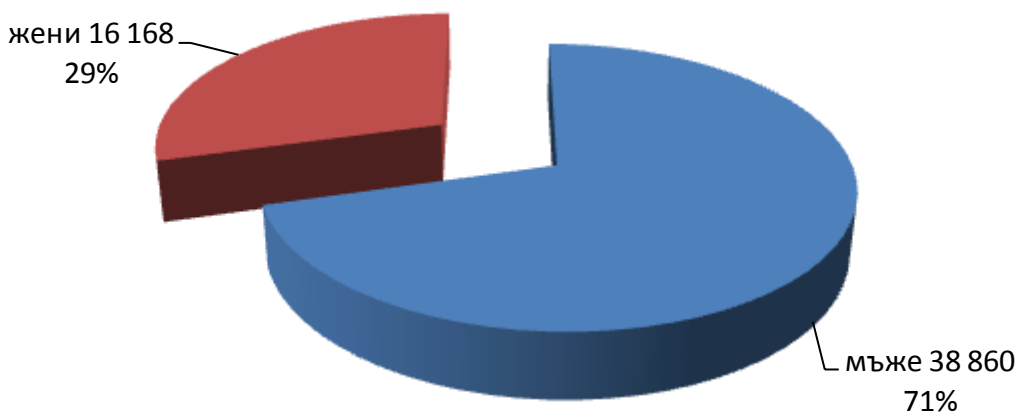


На трето място с 7 879 бр. получени консултации и значителен дял от 14% е групата, която стопанисва от 50 до 500 дка земя. Малките стопанства със земя от 5 до 10 дка са получили 9% от консултациите, а тези със земя до 5 дка – 3%. Фермерите, които стопанисват земя над 500 дка са получили 1 156 консултации, което представлява 3%. Тези стопанства освен, че са по-малко на брой, имат възможност да наемат агрономи, както и да използват платени консултантски услуги. Фактът, че те се обръщат и към експертите на НССЗ показва, че НССЗ предлага конкурентни и висококачествени консултантски услуги.

### Предоставени консултации по пол

По-долу е дадено разпределение на консултациите по пол

### Предоставени консултации през 2011 г. по пол (%)



През 2011 г. мъжете по-често са търсили консултации – 38 860 бр. (71%), което се дължи на факта, че в земеделието повече от заетите лица и ръководители на земеделски стопанства са мъже.

## 2.2. Посещения на земеделските стопанства

Адаптирането на българското земеделие към европейските стандарти изисква реструктуриране на селското стопанство и успешно действие на механизмите за подпомагане на земеделските производители. Провеждането на Общата селскостопанска политика на ЕС налага прилагането на съпоставими практики и повишаване на ефективността на земеделското производство за завоюване на позиции на българските производители на Европейския пазар.

През 2011 г. експертите на НССЗ поддържат тясна връзка със земеделските производители, посещавайки на място стопанствата им. Земеделските производители получават конкретни съвети, оценка на условията, в които се отглеждат селскостопанските култури и животни, т.е. те получават не само качествени съвети, но и конкретни предписания за техните стопанства. Извършени са демонстрации и практически обучения. Всичко това съдейства за повишаване на количеството и качеството на произведената продукция при спазване на европейските норми и стандарти.

През 2011 г. експертите от НССЗ са направили 4 543 посещения на място в земеделските стопанства, с 754 бр. (20%) повече от предходната 2010 г. Увеличението се дължи на посещенията по мярка 143 във връзка с изготвяне на безплатни проекти на фермерите по мярка 141 "Подпомагане на *полупазарни* стопанства в процес на реструктуриране"

**Таблица 6 Среден брой посетени стопанства и среден брой посещения през 2011 г.**

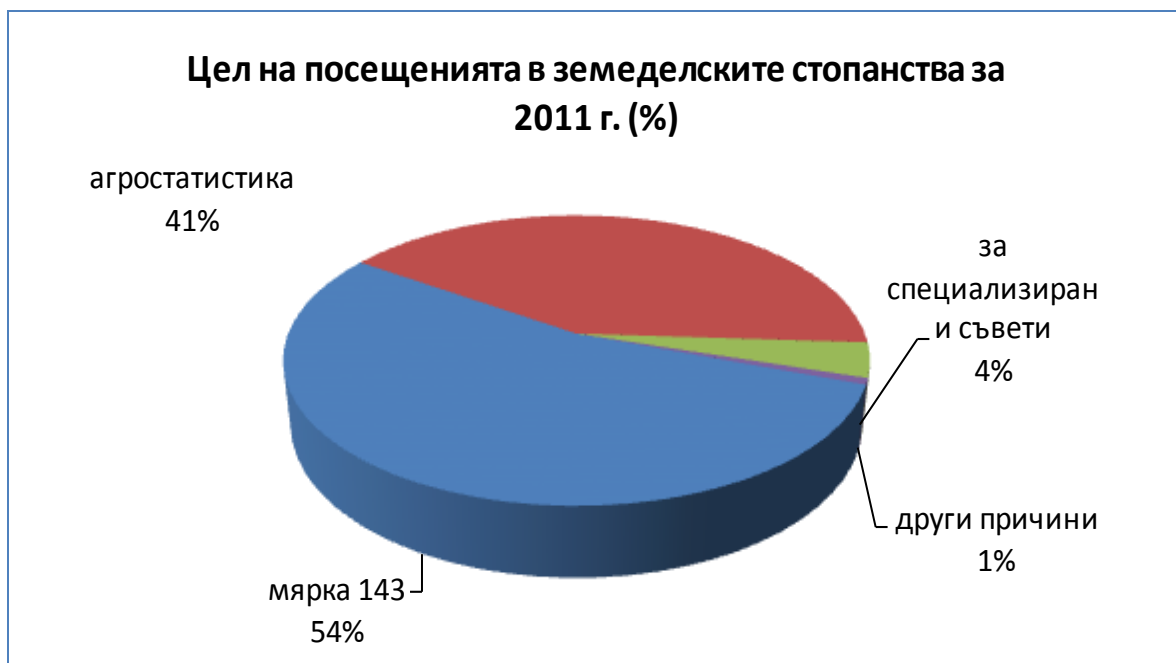
Показател	Стопанства	Посещения	Предоставени консултации
Общо	2 983	4 534	5 998
Средно на офис за периода	110	168	222

Общият брой посетени стопанства (поне 1 път през периода) е 2 983, направени са 4 543 посещения, като са предоставени 5 998 консултации на фермерите. Средно всеки офис е направил 168 посещения в 110 различни стопанства.

**Таблица 7. Сравнение на посещения във ферми по тримесечия за 2010 и 2011 г.**

Тримесечие	2010 г. (бр.)	2011г. (бр.)	Изменение 2011 г. спрямо 2010 г.
1-во	424	612	44%
2-ро	1 204	1 927	60%
3-то	1 052	1 061	1%
4-то	1109	943	-15%
<b>Общо</b>	<b>3 789</b>	<b>4 543</b>	<b>20%</b>

През 2011 г. посещенията са се увеличили с 20% спрямо 2010 г., което се дължи на увеличаване брой посещения по мярка 143. Най-малко посещения са направени през първото тримесечие – причините са, че това не е активен период за сектор растениевъдство, неподходящи метеорологични условия и мярка 141 не беше отворена за прием на заявления. През последното тримесечие на 2011 г. се преустановяват посещенията по СЗСИ, но поради увеличаване интерес към кандидатстване по мярка 141, посещенията с тази цел се увеличават.



Най-много посещения са направени по мярка 143 – 2 450 посещения, което представлява 54%, като през 4-то тримесечие броят им е най-голям. На второ място са посещенията във връзка с ангажиментите на НССЗ по системата за земеделска и счетоводна информация (СЗСИ) – 1 885 бр. (41%). Във връзка с промените в устройствения правилник на НССЗ дейностите по СЗСИ са прекратени през м. ноември и затова посещения в края на периода намаляват. Посещенията с основна цел предоставяне на специализирани съвети са 175 бр. или 4%.

### 3. Обучение на земеделските производители

Европейските и световни тенденции за непрекъснато нарастване на изискванията към пригодността на заетост определят необходимостта от продължаващо професионално обучение във всички възрастови групи на работната сила.

Особеното за земеделското производство е, че то се осъществява от голям брой производители, които се различават по образование, култура, бит, традиции, условия на производство и реализация на продукцията. Една значителна част от земеделските производители нямат специално образование в областта на земеделието (според изследване от 2004 г. едва 3% имат специализирано образование), други нямат достъп до съвременните средства за информация, трети не притежават достатъчно финансови ресурси.

Един от приоритетите на ЕС, заложен и в концепцията 2020, е „Учене през целия живот”, това е процес на усвояване и придобиване на знания и умения чрез формално и неформално обучение и учене, и чрез самостоятелно учене в продължение на цялата жизнена дейност на човека. Ученето през целия живот се разглежда от позиция на обществото като един от най-важните фактори за развитие и усъвършенстване на професионалната реализация и насърчаване на активното участие на гражданите в икономическия живот. То е необходима предпоставка за свободното движение на работната сила и ръководен принцип за по-нататъшното развитие на системите за образование и обучение в България.

В отговор на тази тенденция през 2007 г. към НССЗ е лицензиран от Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО) Център за професионално обучение (ЦПО). Целта е да се осигури на земеделските производители широка гама от дългосрочни и краткосрочни обучения в областта на земеделието, които да съчетават

задълбочени теоретични знания и практическа насоченост, както и да ги запознаят с последните достижения в селскостопанската наука. Разработените учебни програми и високият професионализъм на преподавателите, в по – голямата част експерти от службата, осигуряват висококачествено обучение с практическа насоченост.

**Обученията, проведени от ЦПО към НССЗ се характеризират с придобиването на национално признат документ за удостоверяване на придобитата квалификация.**

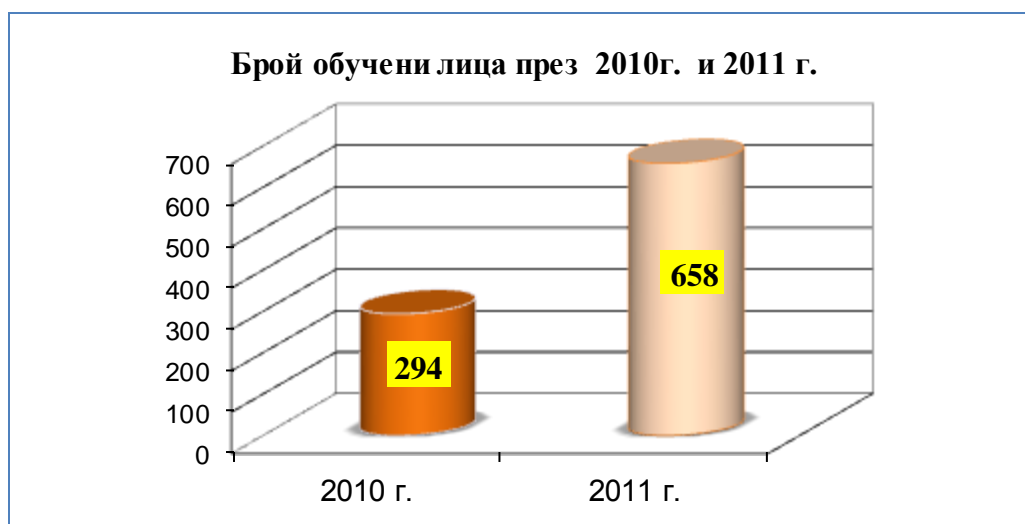
Учебни програми са разработени от експерти на НССЗ и са съобразени с педагогическите и методически изисквания за продължаващо професионално обучение. В ЦПО се провежда обучение на лица над 16 години за придобиване, разширяване и усъвършенстване на професионалната квалификация с цел подобряване на пригодността за заетост, подпомагане на професионалната кариера и индивидуалното развитие.

Тематиката на обученията е в две основни направления – има разработени програми за различни сектори в земеделието, както и за подобряване на ключови компетентности на земеделските стопани.

Обученията са безплатни за земеделските производители. НССЗ провежда обучения, финансирани с европейски и национални средства - по Оперативна програма „Развитие на човешки ресурси”, по мярка 111 “Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания” от ПРСР и се провеждат семинари без външно финансиране в областта на опазване на компонентите на околната среда в земеделския сектор.

Освен за повишаване на знанията и уменията на земеделските стопани, успешното завършване на някои от обученията е задължително условие за изпълнение на ангажиментите на земеделските производители по различни мерки от ПРСР – мярка 112 „Създаване стопанства на млади фермери” и мярка 214 Агроекологични плащания”.

По-долу е дадена информация за обучените лица за 2010 г. и 2011г.



През 2011 г. ЦПО към НССЗ обучи 658 земеделски производители, увеличението спрямо 2010 г. е 2.4 пъти.

### **3.1. Дейности по мярка 111 “Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания” от ПРСР**

През 2011 г. експертите от НССЗ работиха по 4 проекта по мярка 111 “Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания” от ПРСР на обща стойност 4 774 264 лв.

В таблицата по-долу е дадена информация за сключени договори с ДФЗ-РА по мярка 111 от ПРСР, брой обучаеми и одобрени бюджети по отделните проекти.

**Таблица 8 Информация за сключени договори с ДФЗ-РА по мярка 111 от ПРСР, брой обучаеми и одобрени бюджети**

Договор №	Брой обучаеми	Обща сума на договора (лв.)
29/111/0078	931	310 486
29/111/0081	400	825 490
29/111/00169	1 460	3 373 994
29/111/00173	870	264 294
<b>Общо</b>	<b>3 661</b>	<b>4 774 264</b>

Целта на обучението е да се постигне промяна в мисленето на земеделските производители и създаване на ново отношение към опазването на земеделските земи, животните и горите. Чрез реструктуриране и повишаване продуктивността в малките и средни земеделски стопанства да се изгради конкурентен аграрен сектор.

Учебното съдържание е структурирано в отделни модули. Съобразено е с осигуряването на здравословни условия на труда, хуманното отношение към животните, опазване на околната среда в земеделието, условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние и правилата за добра земеделска практика, спазването на българското и европейското законодателство. В часовете за специфична задължителна професионална подготовка земеделските производители ще получат знания и умения, съобразени с нови техники и технологични решения, въвеждане на иновационни практики и с най-новите резултати от завършени научно-приложни изследователски проекти в областта на отглеждането на зърнено-житни, технически и култури.

Познанията, които ще придобият земеделските производители след завършване на обучението за отглеждане на земеделски култури и селскостопански животни и птици. Ще им помогнат да управляват бизнеса си по ефективен и конкурентоспособен начин. Ще се увеличи възможността за получаване на повече, по – евтина и екологична продукция от трайните насаждения, при опазване на околната среда и човешкото здраве.

Обучението по теория се осъществява в учебни кабинети чрез лекции, презентации и събеседване. Практическите упражнения се провеждат в базови стопанства съобразени с нормативните изисквания и в учебните зали чрез демонстрации.

Оценяването на придобитите знания се извършва от преподавателите чрез тестове и изпълнение на практически задачи.

Успешно завършилите курса за професионално обучение получават удостоверение, съгласно Наредба № 23/14.07.2008 г.

**Два от проектите бяха одобрени през ноември 2010 г. и през 2011 г. се работеше по тяхното изпълнение – това са следните договори:**

**1. Договор № 29/111/00078 от 18 ноември 2010 г. между НССЗ и ДФЗ-РА за „Обучение чрез информационни дейности от 18 часа”.**

В проекта са включени 2 теми - обучение по обща екология и по агроекологично пчеларство. С предимство в курсовете са включени бенефициенти с одобрени заявления по мярка 214 “Агроекологични плащания”.

През периода януари – май проектът е на ниво осъществяване на предварителен контрол върху процедури за обществени поръчки, финансирани напълно или частично със средства от европейските фондове.

По мярка 111 от ПРСР не се предвиждат авансови плащания, което означава че изпълнителят трябва да осигури целия финансов ресурс за реализация на проекта, след което да подаде заявка за плащане и ДФЗ-РА да възстанови средствата за допустими разходи. След одобрението на още 2 проекта по мярка 111, както и поради предстоящото намаляване на персонала на НССЗ, през м.юни изпълнението на проекта е преустановено, като с писмо до ДФЗ-РА изх. № ЦУ-02-254 от 09.06.2011 г. е поискано прекратяване на договор № 29/111/00081 между ДФЗ-РА и НССЗ на основание чл. 6.1, буква „а” от Договора. На 19.07.2011 г. е сключено Споразумение за прекратяване на договор с ИД № 29/111/00081 между НССЗ и ДФЗ-РА.

**2. Договор № 29/111/0081 от 18 ноември 2010 г. между НССЗ и ДФЗ-РА за „Обучение чрез дългосрочни курсове с продължителност 150 часа”**

В проекта са включени 8 теми - по трайни насаждения, полеводство, зеленчукопроизводство, животновъдство, говедовъдство, овцевъдство и пчеларство, които ще се проведат в градовете Бургас, Видин, Кюстендил, Сливен, Добрич, Кърджали, Ямбол, Велико Търново, Пазарджик, Силистра, Русе, Костинброд и Ябланица. Предвидено е провеждането на 20 групи, като във всяка група ще се обучават по 20 курсисти. С предимство в курсовете ще се записват бенефициенти с одобрени проекти по мярка 112 “Създаване на стопанства на млади фермери” и по мярка 141 “Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”.

През 2011 г. дейностите по проект №29/111/00078 по мярка 111 от ПРСР бяха на ниво приключване на предварителен контрол от ДФЗ-РА върху процедурите за обществени поръчките и след приключване на предварителния контрол се предприеха подготвителни дейности по стартиране на провеждането на обществените поръчки, но до 31.12.2011 г. не са обявявани.

**През 2011 г. са одобрени още 2 проекта, внесени през ноември 2010 г. и са сключени следните договори:**

**3. Договор № 29/111/00169 от 18 май 2011 г. между НССЗ и ДФЗ-РА за „Обучение чрез дългосрочни курсове с продължителност 150 часа и краткосрочни курсове с продължителност 30 часа”.**

Проектът предвижда обучение за 1 460 земеделски производители в 61 групи по 8 различни теми. Темите за курсове за дългосрочно професионално обучение с продължителност 150 часа са: агротехника на различни земеделски култури, трайни насаждения, зеленчукопроизводство и общо животновъдство. Темите за курсове за краткосрочно обучение с продължителност 30 часа са: базово обучение по проблеми на опазване на околната среда в земеделието, отглеждане на охлюви, отглеждане на червеи и нови техники и технологии в пчеларството. С предимство в курсовете ще се записват бенефициенти с одобрени проекти по мярка 112 и по мярка 141. Допълнителна информация е дадена в Приложение № 1.

**4. Договор № 29/111/00173 от 18 май 2011 г. между НССЗ и ДФЗ-РА за „Обучение чрез информационни дейности от 8 и 18 часа”.**

Проектът включва два вида информационни дейности на тема „Мярка 214

*Агроекологични плащания – обща агроекология - 18 учебни часа” за 420 човека (14 групи по 30 човека) и „Основни проблеми по опазване компонентите на околната среда в земеделския сектор – 8 учебни часа” за 450 човека (15 групи по 30 човека). С предимство в курсовете са включени бенефициенти с одобрени заявления по мярка 214 “Агроекологични плащания”. Допълнителна информация е дадена в Приложение № 2.*



*През м. май проектите №29/111/00169 и №29/111/00173 са одобрени от ДФЗ-РА и са сключени договори между НССЗ и ДФЗ-РА за безвъзмездна финансова помощ по мярка 111 от ПРСР, а именно: договор № 29/111/00169/18.05.2011 г. и договор № 29/111/00173/18.05.2011 г.*

През периода юни-декември 2011 г. дейностите по проекти №29/111/00169 и №29/111/00173 по мярка 111 от ПРСР след тяхното одобрение от ДФЗ-РА бяха насочени към подготовка за стартиране на обученията

Стартира набирането на заявления от земеделски стопани за включване в обученията. Изготвени са информационни материали (листовка, информация за интернет страниците на НССЗ) за възможностите за обучение. През 2011 г. беше проведен и приключи предварителен контрол от ДФЗ-РА върху процедури за обществени поръчки по тези поръчки. През третото тримесечие е проведена процедура с подаване на 3 оферти за наемане на фирма, специализирана в изготвянето на документация и провеждане на обществени поръчки (ОП). Изготвена е документацията за 5 обществени поръчки, които подлежат на предварителен контрол и беше изпратена на ДФЗ-РА. След допълнителни корекции документацията беше одобрена от ДФЗ-РА и се премина към стартиране на процедурите. Подготвена е документацията и за останалите поръчки, които ще се провеждат по реда на НВМОП.

Реализацията на проектите и провеждането на обученията ще продължи и през 2012 г. Земеделските производители ще получат основни познания в областта на растениевъдството, в управление на своите стопанства и в областта на опазване на околната среда в земеделието и горите.

Обучението осигурява възможности на земеделските стопани да определят ясно приоритетите и да се научат как да разпределят финансовите ресурси за осъществяването им. По време на обучението освен придобиване на знания и умения за управлението на собствения бизнес с цел повишаване на доходите си, земеделските производители създават контакти с колеги, преподаватели, научни работници, фирми и национални звена на МЗХ, необходими за деловата работа им работа.

### **3.2. Други обучения в областта на земеделието**

За да отговори на нуждите на земеделските производители от обучения и поради съществуващ риск над 600 бенефициентите по различни мерки от ПРСР да трябва да върнат получените средства и ще им бъдат наложени санкции, поради незавършване на задължителни обучения, през 2011 г. ЦПО към НССЗ проведе информационни дейности от 8 и 18 учебни часа за земеделски производители извън мярка 111.

Общият брой на обучените през 2011 г. чрез информационни дейности е **654** човека.

През месеците април, май и ноември се проведоха информационни дейности от 18 учебни часа на тема „Мярка 214 Агроекологични плащания – обща агроекология” за одобрени кандидати по мярка 214 „Агроекологични плащания” от ПРСР, кандидатствали за първи път през 2010 г. В 30 групи се обучиха **572** земеделски стопани.

През месец ноември се проведоха информационни дейности от 8 учебни часа на тема „Основни проблеми по опазване компонентите на околната среда в земеделския сектор” за одобрени кандидати по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” от ПРСР. В пет групи в офисите Бургас, Разград, Шумен, Ямбол и ЦУ на НССЗ са обучени 82 лица.

Допълнителна информация за градовете, в които са проведени обучения, период на провеждане и брой обучени е дадена в Приложение № 3.

### **3.3. Обучения по ключови компетенции по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”**

През 2011 г. ЦПО към НССЗ проведе по програмата „Аз мога” от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” едно обучение от 30 учебни часа на тема „Умение за планиране и ръководство на проекти” в гр. Кюстендил от 13.02. до 20.03.2011 г.. Обучени са 4 лица. Допълнителна информация е дадена в Приложение № 4.

През 2011г. са попълвани и данните за ЦПО към НССЗ в електронния регистър на лицензираните центрове за професионално обучение в информационната система на НАПОО с данни за: материалната база, с която разполага ЦПО; преподавателски състав и квалификация; обучени курсисти; учебните програми – вписани в лицензията на ЦПО. Стартира организацията за обучение на над 300 фермери, бенефициенти по мярка 143 с одобрени заявления по мерки 112 и 214 от ПРСР. Изготвена е концепция и текстове за обновената интернет страница на НССЗ за частта, свързана с обученията.

#### **4. Дейност на НССЗ по мярка 143 от ПРСР**

На 3 април 2008 г. НССЗ започна, в съответствие с мярка 143 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния" по Програмата за развитие на селските райони (2007-2013г.), предоставянето на пълен комплект от съветнически услуги на лицата, допустими за кандидатстване по следните мерки от ПРСР:

1. мярка 141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране";
2. мярка 112 "Създаване на стопанства на млади фермери";
3. мярка 142 "Създаване на организации на производители";
4. мярка 214 "Агроекологични плащания".

НССЗ изготвя и бизнес планове по мерки 121 „Модернизиране на земеделските стопанства”, 122 „Подобряване на икономическата стойност на горите”, 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти” и 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” от ПРСР на лица, получили пълен комплект съветнически услуги за кандидатстване по мярка 141 и мярка 112, които са одобрени за финансово подпомагане по тези мерки и са отбелязали в бизнес плана намерение да кандидатстват за подпомагане по съответната инвестиционна мярка.

След 30.09.2010 г. съгласно одобрения текст на мярка 143 от ПРСР, НССЗ вече не предоставя комплекти съветнически услуги на лицата, допустими за кандидатстване по следните мерки от ПРСР :

- 1.мярка 112 "Създаване на стопанства на млади фермери";
2. мярка 142 "Създаване на организации на производители";
3. мярка 214 "Агроекологични плащания" (с изключение на одобрени полупазарни стопанства).

НССЗ не изготвя и бизнес планове по мерки 121, 122, 123 и 311 от ПРСР на лица, получили пълен комплект съветнически услуги за кандидатстване по мярка 112.

НССЗ продължава до 31.12.2013г. да предоставя пълен комплект от съветнически услуги на лицата, допустими за кандидатстване по мярка 141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране", както и изготвянето на бизнес планове по мерки 121, 122, 123 и 311 от ПРСР на лица, получили пълен комплект съветнически услуги за кандидатстване по мярка 141 от ПРСР.

Съгласно одобрените през м.декември 2011 г. от ЕК предложения за промени в ПРСР, до края на 2013 г. предоставяните от НССЗ консултантски услуги по мярка 143 се допълват и с консултантски услуги за земеделските производители, които са получилите

финансова помощ по мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” (независимо дали НССЗ им е изготвила проекта по мярка 141) както следва:

1. консултантски услуги, относно оценка на стопанството и установяване на подобрения във връзка със законоустановените изисквания за управление и условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, предвидени в член 5 от Регламент (ЕО) № 73/2009 и приложение II към него. Най-малко едно посещение на стопанството, което е свързано с изготвянето на оценка на стопанството.

2. на кандидати и/или одобрени за подпомагане по мярка 214 „Агроекологични плащания” за:

- съдействие в избора на най-подходящите направления или комбинация от направления за техните стопанства;

- оказване на подкрепа за успешна подготовка на първоначалните документи за кандидатстване за отделни агроекологични пакети по мярката;

- осигуряване на съветнически услуги по време на изпълнение на агроекологичния ангажимент с цел подпомагане в разбирането и правилното прилагане на установените изисквания за управление.

3. консултантски услуги по управление на земеделското стопанство и специфични консултации в областта на растениевъдството и/или животновъдството. Тези консултантски услуги могат да се предоставят максимум два пъти за едно полупазарно стопанство по време на петгодишния период на подпомагане по мярка 141.

За да може да предоставя целия горепосочен комплект от съветнически услуги е необходимо да бъдат направени допълнителни промени в Наредба № 10 от 3 април 2008 г. за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка 143 (публикувани в ДВ. бр.41 от 31 Май 2011 г.

От стартирането на мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” по ПРСР 2007- 2013 г. (с обнародване на Наредба №10 на 03.04.2008 г.) експертите от НССЗ са предоставили безплатно на земеделските производители 10 977 бр. комплекти съветнически услуги (КСУ), както следва:

- Мярка 112 „Създаване стопанства на млади фермери” – 4 406 бр.;
- Мярка 214 „Агроекологични плащания” – 2 617 бр.;
- Мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” – 3 925 бр.;
- Мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” – 27 бр.;
- Мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” – 2 бр.

Изготвени проекти по мярка 143 за периода 2008- 2011 г., брой

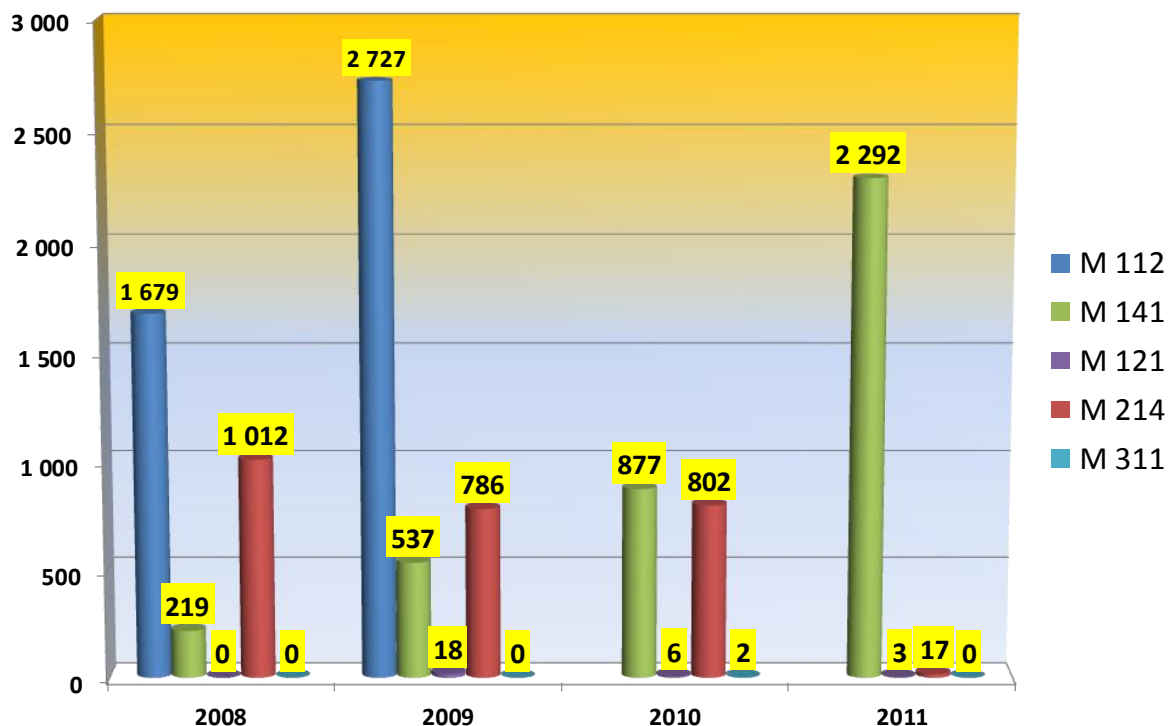
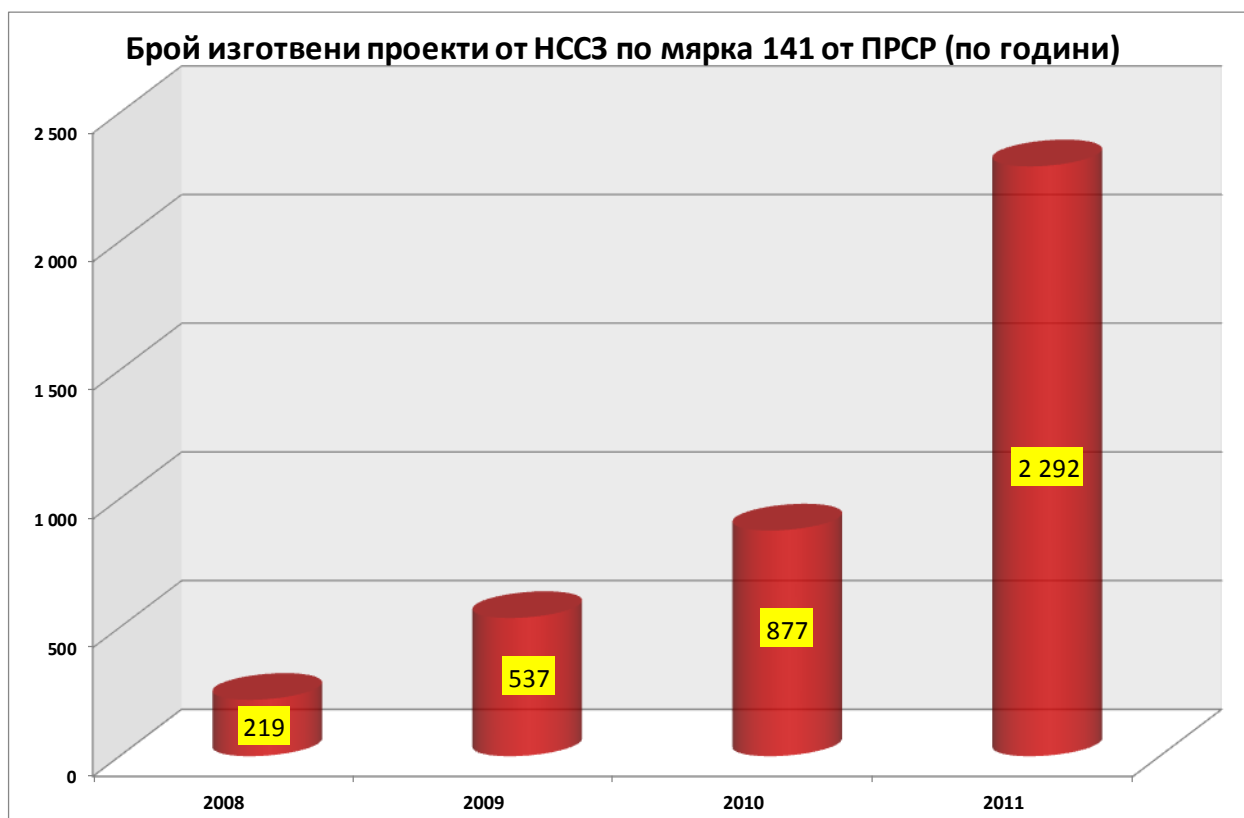


Таблица 9. Брой предоставени от НССЗ комплекти съветнически услуги с приемо-предавателни протоколи по мярка 143 от ПРСР от 03.04.2008 г. до 31.12.2011 г.

Офис	Мярка						общ брой
	М 112	М 214	М 141		М 121	М 311	
			01.04.- 31.12.2011 г.	Общо			
Благоевград	108	79	99	127	0	0	314
Бургас	135	196	96	230	0	0	561
В. Търново	214	175	52	125	3	2	519
Варна	103	52	65	99	1	0	255
Видин	170	28	114	254	0	0	452
Враца	117	36	66	99	0	0	252
Габрово	66	145	33	57	1	0	269
Добрич	238	13	129	184	2	0	437
Кърджали	67	101	115	150	1	0	319
Кюстендил	202	29	74	134	0	0	365
Ловеч	94	25	11	25	1	0	145
Монтана	221	23	63	95	0	0	339
Пазарджик	196	126	77	128	0	0	450
Перник	64	39	17	29	1	0	133
Плевен	201	250	103	195	5	0	651
Пловдив	284	246	200	345	0	0	875
Разград	72	28	52	90	0	0	190
Русе	268	64	61	152	0	0	484
Силистра	100	53	53	106	0	0	259

Офис	Мярка						общ брой
	М 112	М 214	М 141		М 121	М 311	
			01.04.- 31.12.2011 г.	Общо			
Сливен	227	134	104	168	2	0	<b>531</b>
Смолян	74	85	67	146	0	0	<b>305</b>
София	92	64	30	40	0	0	<b>196</b>
Ст. Загора	366	122	148	229	1	0	<b>718</b>
Търговище	159	338	58	115	0	0	<b>612</b>
Хасково	268	75	226	320	1	0	<b>664</b>
Шумен	180	63	60	102	0	0	<b>345</b>
Ямбол	120	28	119	181	8	0	<b>337</b>
<b>ОБЩО</b>	<b>4 406</b>	<b>2 617</b>	<b>2 292</b>	<b>3 925</b>	<b>27</b>	<b>2</b>	<b>10 977</b>

През 2011 г. дейностите по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” по ПРСР 2007- 2013 г. продължи с предоставяне на пълен комплект съветнически услуги основно по мярка 214 „Агроекологични плащания” и мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” (от 01.04.2011 до 31.12.2011). По отношение на мярка през 2011 г. НССЗ е изготвила 2 292 проекта, което е с 1 415 бр. повече спрямо 2010 г., с 1 755 бр. повече спрямо 2009 г. и с 2 073 бр. повече спрямо 2008 г., но трябва да се вземе в предвид , че през 2008 г. мярката беше отворена през месец септември.

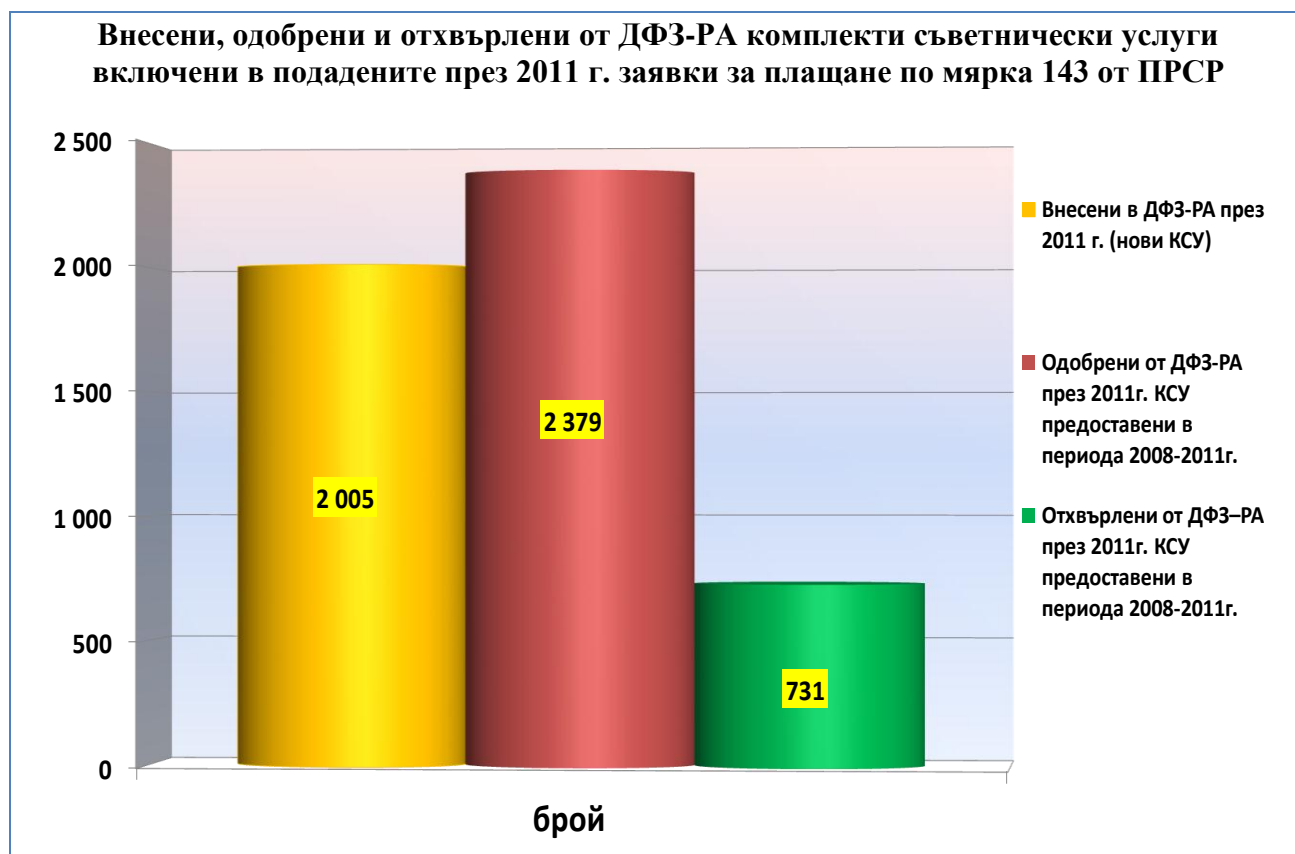


По отношение на мярка 214 „Агроекологични плащания” са изготвени 17 бр. комплекти съветнически услуги на одобрени бенефициенти по м.141 г., които са внесени в ДФЗ-РА. Те ще бъдат разглеждани от ДФЗ-РА след публикуване в държавен вестник на измененията на Наредба №10 "Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” по ПРСР 2007-2013 г. свързани с новите съветнически услуги на одобрени по мярка 141 от ПРСР полупазарни стопанства.

За 2011 г. са подадени 4 заявки за плащане, съдържащи общо 2 005 бр. приемо-предавателни протоколи и документи към тях, както следва:

- Приемо-предавателни протоколи за изготвен документи за кандидатстване по мярка 214 на одобрени по мярка 141 полупазарни стопанства – 17бр.
- Приемо-предавателни протоколи по мярка 141 – 1 986 бр.
- Приемо-предавателни протоколи по мярка 121 – 2 бр.

Подадените заявки са на стойност 3 003 710.09 лв. В сумата влизат и неразгледаните проекти от предишни заявки.



От всички разгледаните от ДФЗ-РА през 2011 г. КСУ, предоставени от НССЗ в периода 2008-2011 г. са одобрени 2 379 бр. проекти на стойност 1 323 414.51 лв., от тях по

- Мярка 112 – 24 бр.;
- Мярка 214 – 652бр.;
- Мярка 141 – 1 692 бр.;
- Мярка 121 - 11 бр.

Отхвърлени са 731 бр. проекти, от тях по:

- Мярка 112 – 198 бр.;
- Мярка 214 – 269 бр.;
- Мярка 141 – 254 бр.;
- Мярка 121 – 8 бр.;
- Мярка 311 - 2 бр.



**Таблица 10. Справка за внесени за изплащане в ДФЗ-РА и одобрени комплекти съветнически услуги по мярка 143 през 2011 г.**

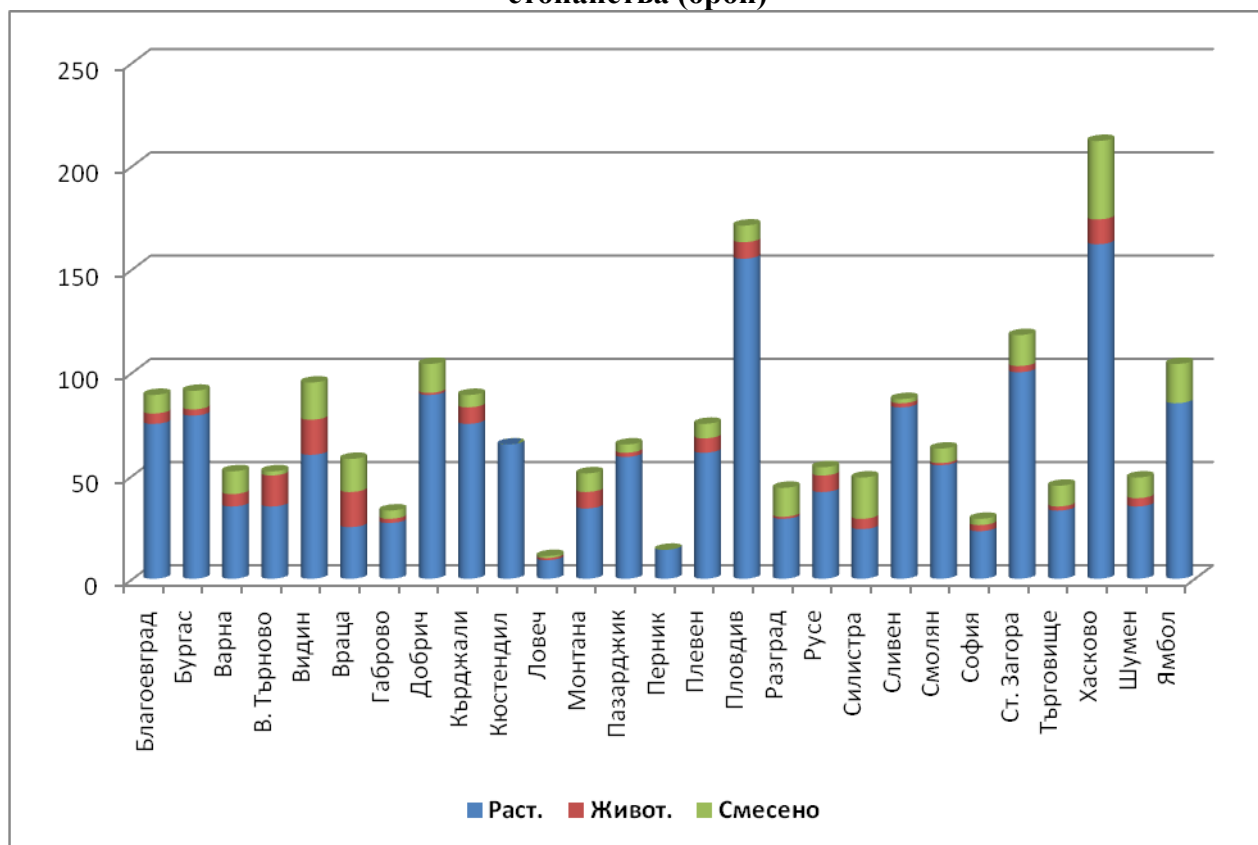
ОФИС	Внесени в ДФЗ-РА КСУ през 2011 г. (нови КСУ)						Одобрени от ДФЗ-РА през 2011 г. КСУ предоставени в периода от 2008-2011 г.						Отхвърлени от ДФЗ-РА през 2011 г. КСУ предоставени в периода от 2008-2011 г.					
	112	214	141	121	311	Общо	112	214	141	121	311	Общо	112	214	141	121	311	Общо
Благоевград			88			88	4	28	66			98	10	14	6			30
Бургас			91			91		48	65			113	3	21	29			53
Варна		1	52			53		20	40	1		61	8	11	4			23
В. Търново			52			52	1	56	59	2		118	7	13	10	1	2	33
Видин			95			95	2	21	103			126	6		16			22
Враца			58			58		9	47			56	8	4	7			19
Габрово		1	33			34		19	19	1		39	1	3	1			5
Добрич			120			120		8	108	2		118	16		3			19
Кърджали			89			89		15	52			67	1	8	4	1		14
Кюстендил		1	65			66	3	12	75			90	7	7	8			22
Ловеч			11			11		13	2			15	2	1	7			10
Монтана		3	53			56		12	46			58	16	2	2			20
Пазарджик		1	65			66	1	24	62			87	3	5	3			11
Перник			14			14		18	13			31	3	6	2			11
Плевен		1	76	1		78		40	50	2		92	14	4	16	1		35
Пловдив		1	169			170	4	75	153			232	12	52	13			77
Разград			44			44		5	40			45	2	1	4			7
Русе		3	53			56	2	19	49			70	10	6	6			22
Силистра		2	49			51	1	10	33			44	3	1	16			20
Сливен			88			88	2	43	83	1		129	6	6	6	1		19
Смолян			63			63	1	22	63			86	3	9	20			32
София			29			29		20	21			41	7	24	6			37
Ст. Загора		2	117			119		42	80			122	20	15	17			52
Търговище		1	45			46		12	41			53	8	34	15			57
Хасково			212			212	1	35	193	1		230	9	17	20			46
Шумен			49			49	1	17	47			65	4	3	2			9
Ямбол			106	1		107	1	9	82	1		93	9	2	11	4		26
<b>ОБЩО</b>		<b>17</b>	<b>1 986</b>	<b>2</b>	<b>0</b>	<b>2 005</b>	<b>24</b>	<b>652</b>	<b>1 692</b>	<b>11</b>	<b>0</b>	<b>2 379</b>	<b>198</b>	<b>269</b>	<b>254</b>	<b>8</b>	<b>2</b>	<b>731</b>

През 2011 г. по мярка 143 са посетени 1 908 (при внесени 1 986 приемо-предавателни протокола) стопанства на земеделски производители от експертите на НССЗ. Експертите на място се запознават със стопанството на земеделските производители и предоставят съветнически услуги съобразно конкретните условия и възможностите за развитие.

Внесените проекти в ДФЗ-РА по мерки 214, 141 и 121 се разпределят по направления, както следва:

- Растениевъдство – 80%;
- Животновъдство – 7%;
- Смесени – 13%.

**Съотношение на внесените в ДФЗ-РА проекти по мярка 141 през 2011 г. по специализация на стопанствата растениевъдство, животновъдство и смесени стопанства (брой)**



По отношение на изготвените през 2011 г. проекти по мярка 141, 121 и 214 (на одобрени полупазарни стопанства) анализът на специализацията на стопанствата показва, че най-голям брой от тези стопанства са със смесено растениевъдство (20.7% от общия брой стопанства) и смесено растениевъдство и животновъдство (11.6%). Значителен е броят на стопанствата отглеждащи основно зеленчуци, трайни насаждения и плодове. Много е малък броят на полупазарните стопанства специализирани в областта на млечното и месно говедовъдство и в свиневъдството. По-долу в таблицата е дадена по-подробна информация.

**Таблица 11. Специализацията на стопанствата, на които са предоставен КСУ за кандидатстване по мярка 141 и 214 през 2011 г.**

Вид специализация	Брой стопанства*	%
Смесено растениевъдство (смесени култури)	462	20.7%
Смесено растениевъдство и животновъдство (Смесени култури и животновъдство, комбинирано)	259	11.6%
Отглеждане на зеленчуци и цветя - на открито	246	11.0%
Смесено отглеждане на трайни насаждения	231	10.3%
Производство на плодове (вкл. овощни, ягодоплодни и черупкови насаждения)	227	10.2%
Отглеждане на зърнено-житни, зърнено-бобови и маслодайни култури	204	9.1%
Отглеждане на други полски култури (без зеленчуци)	189	8.5%

Вид специализация	Брой стопанства*	%
Некласифицирани стопанства	109	4.9%
Отглеждане на зеленчуци и цветя - оранжерийно	62	2.8%
Отглеждане на лозя	48	2.2%
Отглеждане на говеда с млечно направление	36	1.6%
Друго градинарство (отглеждане на гъби, разсадници и други)	35	1.6%
Отглеждане на други тревопасни животни	31	1.4%
Смесено отглеждане на полски култури и тревопасни животни	30	1.3%
Смесено отглеждане на животни с преобладаващо отглеждане на тревопасни	27	1.2%
Комбинирано отглеждане на неприживни животни (Смесено отглеждане на свине, птици и зайци и други животни)	20	0.9%
Смесено отглеждане на животни с преобладаващо отглеждане на свине, птици и зайци	7	0.3%
Отглеждане на говеда с месно направление	5	0.2%
Отглеждане на говеда с комбинирано направление	2	0.1%
Отглеждане на свине	2	0.1%
<b>Общо</b>	<b>2 232</b>	<b>100%</b>

Забележка: \* стопанствата, на които през годината са предоставени повече от един път КСУ са броени веднъж.

През 2011 г. официално стартира електронната информационна система на НССЗ. В системата е качена пълна информация касаеща консултантската дейност по мярка 143. Информацията предоставяна от Териториалните областни офиси на НССЗ дава възможност на отдел „ДНЕП” да следи качеството на предоставена информация и при необходимост да контролира и отстранява направените пропуски. Чрез информационната система лесно се получава обратна информация от отдел „ДНЕП” към офисите за състоянието на подадените в ДФЗ-РА за одобрение проекти и заявления за подпомагане.

## 5. Дейности по мярка 114 от ПРСР

НССЗ, като член на постоянната работна група по ос 1 от ПРСР, участва в съгласуването на публикуваната през месец октомври Наредба №10 от 27.09.2011 г. за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка „Използване на консултантските услуги от фермери и собственици на гори”. НССЗ стартира подготовката за кандидатстване на по мярка 114. На всички желаещи фермери беше съдействано да си попълнят заявленията за кандидатстване по мярка 114 от ПРСР. В различни информационни мероприятия беше разяснявана ползата от участие на земеделските производители по тази мярка.

## 6. Информационни дейности

### 6.1. Проведени мероприятия

Общият брой на проведените мероприятия през 2010 г. е рекордно висок – 1 180 бр. За цялата 2009 г. са проведени общо 460 семинара и демонстрации. Увеличението е 2,57 пъти и се дължи основно на кампанията от срещи и семинари, организирана по време на периода на прием на заявления по мярка 214 „Агроекологични плащания” по ПРСР – общо 985 бр. посещенията по общини.



## 6.2. Участия в информационни събития

И през 2011 г. продължава традицията при провеждане на различни информационни събития, експерти на Службата да бъдат лектори в изнасянето на презентации по специализирани теми в областта на земеделието.

**Таблица 12. Информационна дейност на НССЗ за 2011 г.**

Информационна дейност на НССЗ за 2011 г.	брой	%
семинари	149	39%
демонстрации	7	2%
консултантски дни	20	5%
информационни срещи	156	41%
други	48	13%
<b>Общ брой участия в информационни събития</b>	<b>380</b>	
<b>Общ брой участници</b>	<b>17 743</b>	
<b>среден брой участници на 1 информационно събитие</b>	<b>47</b>	
<b>Продължителност - дни</b>	<b>424</b>	

През отчетния период експертите на НССЗ са участвали в 380 бр. мероприятия. От тях: 149 бр. семинари, 156 бр. информационни срещи, 20 бр. консултантски дни, 7 бр. демонстрации и 48 бр. други.

По време на провежданите мероприятия със земеделски производители се дискутираха въпросите в областта на растениевъдството относно: прилагане на подходящи сеитбообращения в стопанствата, подходяща структура на културите, специфични технологични въпроси по отношение на отглеждането на трайни насаждения и зеленчукови култури, спазване на правилата за растителнозащитните мероприятия, водене на дневника за растително-защитни мероприятия и вложени торове, спазване на добрите земеделски практики по отношение на съхранението и оползотворяването на минерални торове, спазване на условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние. В областта на животновъдството относно: специфични технологични въпроси при отглеждането на животните, спазване на добрите земеделски практики за съхранението и оползотворяването на оборския тор, изисквания при изграждането на торища и закупуване на техника за оборски тор, регистрация на животновъдните обекти, необходими документи в животновъдните обекти и др.

НССЗ активно взе участие и в проведените с помощта на Техническа помощ на ПРСР информационни срещи, във връзка с мерки 112, 121, 142, 214 и 213 от ПРСР 2007-2013 г., както и в информационна кампания на МЗХ „Ден на отворените врати на НССЗ” по ПРСР. През 2011 г. в 16 области офисите на Службата участваха в кампанията като канеха земеделски производители и участваха в информационни щандове за предоставяне на информационни материали и консултации за възможностите за кандидатстване по мерките от ПРСР, както и с презентации на съпътстващите кампанията семинари.

**НССЗ участва с консултации и информационни материали на следните международни и национални изложения и инициативи:**

- инициативата „Зелени дни 2011” (30 април-1 май 2011 г., София) – участие на информационния щанд на МЗХ по ПРСР;
- международната изложба „Био Еко Експо – 2011” в НДК (м. септември 2011 г., София) – участие на информационния щанд на МЗХ по ПРСР;
- XIX-то Международно специализирано изложение „Селското стопанство и всичко за него“ (30 август до 3 септември 2011 г., гр. Добрич);
- изложение на сортове грозде (м. септември 2011 г., гр. Варна);
- изложение за биоземеделие „Гриин лайф експо” (м. септември 2011 г., гр. Варна) – участие на информационния щанд на МЗХ по ПРСР;
- „Национално изложение по животновъдство Сливен 2011” (м. октомври 2011 г., Сливен) – участие на информационния щанд на МЗХ по ПРСР;
- изложение „Месомания 2011” (м. ноември 2011 г., Интер Експо Център-София) – участие на информационния щанд на МЗХ по ПРСР.

### **6.3. Изготвени и отпечатани информационни материали**

Общият брой на разработените информационни материали (земеделски календари, брошури, образователни листовки, диплянки и др.) за периода е 354 (ръст от 18% спрямо 2010 г.). С най-голям дял от тях са образователните листовки и ежемесечния *Календар на земеделския производител (на растениевъда и на животновъда)*. И през 2011 г. най-активни в издателската дейност са офисите в гр. Плевен - 95 бр., Добрич - 40 бр., Сливен - 25 бр., Бургас – 20 бр., Перник - 20 бр. и Пазарджик – 16 бр.

Най-често разглежданите теми в информационните материали:

- Възможности за кандидатстване и необходими документи по м. 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” от ПРСР 2007-2013г.;
- социално и здравно осигуряване на земеделските производители през 2011 г.;
- данъчно облагане на земеделските производители през 2011 г.;
- необходими документи при водене на отчетност за дейността на стопанствата на млади фермери и полупазарни стопанства;
- основни изисквания при изпълнението на одобрени бизнес планове по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери”;
- директни плащания на площ 2011 г.;
- „Календар на растениевъда и животновъда” за съответния месец – актуална сезонна специализирана информация и др.

### **6.4. Медийни изяви**

Медийните изяви включват публикации на статии, интервюта в националната и местна преса; участие в радио и телевизионни предавания (в национални и местни медии).

Общият брой на публикуваните статии в националната и местна преса през 2011 г. е 82 (с 10% повече от 2010 г.). Най-много статии изготвиха екипите на офисите в гр. Кюстендил – 16 бр., Габрово – 16 бр., Шумен – 11 бр., В. Търново - 10 бр. Основната тематика в публикуваните статии бе относно: изпълнение на бизнес плана по мярка 112,

възможности за кандидатстване по мярка 141 и мярка 214 от ПРСР, данъчно облагане и социално осигуряване на земеделските производители през 2011 г., актуална сезонна информация („Календар на растениевъда и животновъда”) и др.

Участия в радиопредавания 64 бр. (запазва се броя от 2010 г.). Взели участие 17 бр. регионални офиса на Службата и от Централно управление - 2 бр. Най-голям брой радио участия имат експертите от офисите Кюстендил – 16 бр., Благоевград – 12 бр., Бургас – 5 бр., Добрич – 5 бр., Монтана – 5 бр.

Участия в TV-предавания – общо 47 бр. (с 11% повече от 2010 г.). В тях участваха експерти от 15 офиса, от които най-активни са екипите в гр. Кюстендил – 14 бр., Перник – 7 бр., Монтана – 6 бр. и от Централно управление - 3 бр.

Основните теми на телевизионните и радиопредавания са относно: дейността на офисите на НССЗ по мерките от ПРСР 2007–2013г., приоритетно мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”, основни моменти във връзка с изпълнението на бизнес плана по м. 112 „Създаване на стопанства на млади фермери”, подпомагане на земеделските производители в България по м. 114, представяне на ежемесечния „Календар за ЗП” и др.

## **IV. ДРУГИ ДЕЙНОСТИ**

### **1. Дейности по Система за земеделска счетоводна информация (СЗСИ-FADN)**

СЗСИ-FADN се извършва под ръководството на отдел „Агростатистика” към ГД „Земеделие гори и поземлени отношения” на МЗХ и във връзка с Регламент (ЕО) 1217/2009 на Съвета за създаване на система за събиране на счетоводна информация за доходите и икономическата дейност на земеделските стопанства в Европейската общност.

През 2011 г. съгл. Заповед на Министъра на земеделието и храните експертите на НССЗ за 9-та година събираха земеделска счетоводна информация от 560 земеделски стопанства на територията на цялата страна. От тях 498 бр. стопанства, които не водят двустранно счетоводство и 62 бр., които водят двустранно счетоводство. Тринадесет от офисите на Службата наблюдават и стопанства, които водят двустранно счетоводство.

Експертите икономисти продължиха да отразяват събраната земеделска информация в статистическите формуляри и да въвеждат данните в електронен вид – за стопанствата с едностранно счетоводство в xls формат, а за стопанствата, които водят двустранно счетоводство в Access формат.

За периода март-октомври експертите извършиха 1 548 бр. посещения на земеделските стопанства, включени в СЗСИ.

По време на посещенията на стопанствата, освен набирането на данни (направени разходи и получени приходи) за дейността на фермите, експертите даваха и специализирани консултации в областта на земеделското производство, както и консултации за възможностите за кандидатстване по мерките на ПРСР 2007-2013 г.

През м. ноември експертите, пряко ангажирани с дейността по СЗСИ предадоха (с подписване на съответните Предавателно-приемателни протоколи) на координаторите от деветте зони на съответните ОД „Земеделие” на МЗХ събраната информация и попълнена документация (за периода март-октомври 2011 г.) на наблюдаваните стопанства. За стопанствата, които не водят двустранно счетоводство, те предоставиха: формуляри за събиране на земеделска счетоводна информация, инвентарни книги, регистри на оборота на селскостопански животни, дневници на стопанина, както и в електронен вид (xls формат). За стопанствата, които водят двустранно счетоводство – формуляри за събиране на

земеделска счетоводна информация от стопанства, които водят двустранно счетоводство (на хартиен и електронен носител - в Access формат).

През м. ноември съгласно Заповед № РД-09-1033/01.11.2011 г. на Министъра на земеделието и храните, Заповед на изпълнителния директор на НССЗ и на основание Правилника за изм. и доп. на Правилника за устройството и дейността на НССЗ (обн. в ДВ бр.78/7.10.2011 г.) работата на Службата по СЗСИ бе прекратена.

## **2. Участие в работни групи, кръгли маси и други мероприятия**

Експерти на НССЗ участваха през 2011 г. в различни работни групи към МЗХ и други институции. Основните дейности бяха както следва:

- Участие в заседанията на постоянните работни групи по ос 1 и ос 2 на ПРСР;
- Участие в междуведомствена работна група за разработване на Правила за добра земеделска практика за контролиране на емисиите от амоняк;
- Участие в дейността на работната група за промяна на наредбите по мерки 112, 141 и 142 от ПРСР;
- Участие в дейността на постоянната работна група по въпроси свързани с изменение и допълнение на Националните стандарти за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние;
- Участие в дейността на постоянната действаща междуведомствена работна група за координация при организирането и изпълнението на произтичащите задължения на република България съгласно изискванията на Директива 91/676/ЕИО /Нитратна директива/;
- Участие в заседание на Комитета по наблюдение на ПРСР. През м. декември 2011 г. с промени в ПРСР НССЗ стана член на Комитета.

## **3. Международно сътрудничество и участие в международни проекти**

### **Проект „Европейско иновационно електронно обучение за виното”**

Проектът бе изпълнен в рамките на програма “ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ” с продължителност 24 месеца – до август 2011 г. Консорциумът на проекта е разнообразен и допълващ се от 9 партньори от 4 страни (Италия, Унгария, България, Кипър), включително и с участието на всички видове организации (висши учебни заведения, малки и средни предприятия и компании, местни и национални структури на властта) с цел да се гарантира качеството, използваемост, адекватност и устойчивост на резултатите от проекта.

Проект Е-ВИНО се стреми към предлагане на конкретни отговори на липсата на общ европейски модел за професионално обучение в лозаро-винарския сектор, въвеждане на иновативни учебни сценарии в традиционна област, интегриране на Е (електронното) обучение и М (мобилно) обучение, решения с ново съдържание, съобразено с нуждите на сектора.

Конкретни резултати от този проект са:

- Многоезичен онлайн курс за "Cellarmen", представено от Е-обучението и М-обучение, които са подходящи за по-нататъшно интегриране, повторно използване и комерсиализация след първата доставка;
- Разпространение на иновативни онлайн решения за европейско професионално обучение, не само в лозаро-винарския сектор (напр. отворена source платформа за електронно обучение, удобна за потребителя на М-курс технология).



## **Сътрудничество с Министерство на земеделието, горите и развитието на селските райони на Република Косово**

В периода 12-16.09.2011 г. експерти от Министерството на земеделието, горите и развитието на селските райони на Косово и от Центъра за развитие на Косово посетиха България, за да се запознаят с добри практики от нашата страна и да обменят опит с българските си колеги и институции. Целта на посещението беше да се запознаят експертите от Косово със системата за съвети в земеделието в България, както и с организацията, дейността и постигнатите резултати от НССЗ. Втората цел беше да проследят целия процес на прилагане на мерките от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) на територията на България, в т.ч. дейността на институциите, които участват в прилагането. Трета цел беше да се срещнат с фермери, за видят на място резултатите от подпомагането по ПРСР и от предоставянето на консултации от НССЗ.

Гостите от Косово посетиха градовете Велико Търново, Габрово, Пловдив и Раковски. Със съдействието на експертите от областните офиси на НССЗ бяха организирани срещи с членовете на неформалния фермерския консултативен съвет към офиса на НССЗ в гр. В. Търново, с председателя на Областния браншови пчеларски съюз (ОБПС) гр. Габрово, с представители на Областна дирекция „Земеделие” - гр. Габрово, с експертите от Областна разплащателна агенция гр. Пловдив и с представителите на Местната инициативна група (МИГ) по Лидер в гр. Раковски. Експертите от Министерството на земеделието, горите и развитието на селските райони на Косово и от Центъра за развитие на Косово посетиха на място и земеделска кооперация „Светлина,, с.Кучина, обл. Велико Търново обработваща 11 214 дка земеделска земя и притежаваща кравеферма с 104 крави. Също така посетиха кравеферма първа категория и ферма за червени калифорнийски червей на одобрен млад фермер по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” от ПРСР в с. Денчевци, общ. Дряново.

## **Сътрудничество по проект MedPlaNet**

На 28.10.2011 г. група от румънски и български учени и билкопроизводители посетиха НССЗ. По време на експерти от НССЗ представиха дейността и постигнатите от НССЗ резултати, както и съдействието, което Службата оказва на български билкопроизводители. Бяха изнесени и презентации на тема „Производство и маркетинг на биологични билки в България и възможностите за финансово подпомагане на билкопроизводителите” и „Световен и европейски пазар на биологични продукти и билки, тенденции и проблеми”. Проведената среща е част от посещението за обмяна на опит, организирано по проект MedPlaNet, който е стартирал през октомври 2010 г. и ще завърши през април 2012 година. Целта на проекта е създаване и развитие на мрежата за сътрудничество, трансфер на ноу-хау от изследователските институти към местните съществуващи и потенциални земеделски производители, конференции относно търговията с местни продукти - медицински и ароматни растения.

## V. ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ, ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ И ПОМОЩНИ ДЕЙНОСТИ

### 1. Човешки ресурси

След промяна на Устройствения правилник на НССЗ общата численост в края 2011 г. е 75 бр. служители, от които:

- по служебно правоотношение - 72 бр.;
- по трудово правоотношение - 3 бр.

Преобладаващата възрастова категория по основно щатно разписание е 31-50 години. Преобладаващата продължителност на държавната служба в НССЗ в края на 2011 г. е 6-10 години.

#### **Напуснали НССЗ през 2011 г. - 38 служители (51%), от които:**

- по служебно правоотношение – 35;
- по трудово правоотношение - 3.

#### **Назначени по:**

- служебно правоотношение с конкурс - 1;
- служебно правоотношение по заместване на отсъстващ служител - 1.

Средна месечна брутна заплата на реално заетите длъжности по щатно разписание през 2011 г.:

- по служебно правоотношение - 629.84 лв.;
- по трудово правоотношение - 623.68 лв.

#### **Служители, получили обща оценка на изпълнението на длъжността**

- по служебно правоотношение (СПО) - 67 бр.;
- по трудово правоотношение (ТПО) - 1 бр.

**Таблица 13. Получени атестационни оценки от 1 до 5 през 2011 г.**

Оценки	Служители по СПО	Служители по ТПО	Общо
1	0	0	0
2	30	1	31
3	35	0	35
4	2	0	2
5	0	0	0
<b>Общо</b>	<b>67</b>	<b>1</b>	<b>68</b>

#### **Обучения организирани от други организации**

##### **През 2011 г. експертите от НССЗ са преминали следните обучения (извън НССЗ):**

- Практическо прилагане на закона за обществени поръчки и избягване на често допускани нарушения, организирано от Института по публична администрация (ИПА)- 2 служители;
- Управление на конфликти и техники за решаване на проблема, организирано от ИПА – 1 служител;
- Счетоводна отчетност и годишно счетоводно приключване в бюджетните предприятия, организирано от ИПА – 1 служител;
- Изграждане на среда за практическо прилагане на закона за електронното управление, организирано от ИПА – 1 служител;

- Електронни таблици с MS EXCEL /базов курс/, организирано от ИПА – 2 служители;
- Електронни таблици с MS EXCEL /напреднали/, организирано от ИПА – 1 служител;
- Ключови умения и техники за набор, подбор, интервюиране и задържане на персонал в държавната администрация, организирано от ИПА – 1 служител;
- Анализ на потребностите от обучение и техники за личностно развитие за персонала, осъществяващ дейността по УЧР, организирано от ИПА – 1 служител;
- Актуални въпроси при изготвянето на годишните финансови отчети на бюджетните предприятия, организирано от ИПА – 1 служител;
- Нова политика по управление на човешките ресурси в държавната администрация. Практиката на Върховния административен съд по прилагането на закона за държавния служител, организирано от Център по европейско обучение – 1 служител.

### **Специализирани семинари и обучения организирани от НССЗ**

- Обучителен семинар за експертите през м.януари в гр.В.Търново, Вонеща вода на теми:
  - „Промени в Закона за данъците върху доходите на физическите лица от 01.01.2011 г.”;
  - „Промени в осигурителното законодателство. Социално осигуряване на земеделските производители”;
  - „Управление на земеделските стопанства, в т.ч. разработване на маркетингови анализи” и „Анализ на риска на инвестиционни проекти, в т.ч. на полупазарни стопанства по мярка 121 от ПРСР”.
- Обучителен семинар на тема „ Обучение на експертите по агростатистика, които извършват дейности по събиране и обработка на информация за Системата за земеделска счетоводна информация (СЗСИ) през 2011 г. (м.февруари-март, гр.Велинград);
  - Обучителен семинар за експертите на НССЗ през м.юни в к.к.Боровец за:
    - новите съветнически услуги по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” от ПРСР;
    - представяне на добри практики по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” от ПРСР;
    - обучение по информационната система на НССЗ вкл. по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” от ПРСР;
  - Семинар за експертите на НССЗ през м.ноември в к.к.Боровец за:
    - Отчет и анализ на дейността на НССЗ по мярка 143 „Предоставяне на съвети и консултиране в земеделието в България и Румъния” от ПРСР и изготвяне на годишни работни програми за ТОО на НССЗ.

### **През 2011 г. експертите от НССЗ са организирали следните работни срещи-обучения:**

- 30 бр. обучения – информационни дейности на тема ”Мярка 214 – Агроекологични плащания – обща агроекология” – общ брой обучени 572;
- 5 бр. обучения – информационни дейности на тема ”Основни проблеми по опазване компонентите на околната среда в земеделския сектор” – общ брой обучени 82;
- 1 бр. обучение по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” на тема „Умения за планиране и ръководство на проекти – общ брой обучени 4.

## **2. Финансова рамка за 2011 г.**

През 2011 г. отчитането на финансово-счетоводната дейност се извършва съгласно приетия от МЗХ Програмен бюджет на НССЗ по следните 3 програми:

- Програма 9 „Агростатистика, анализи и прогнози“ към Политика “Земеделие и селски райони”;
- Програма 11 “Съвети и консултации” към Политика “Земеделие и селски райони”;
- „Администрация - към тази програма са включени всички дейности, които подпомагат изпълнението на основната програма на НССЗ.

По - голямата част от разходите на териториалните областни офиси са за издръжка (ел. енергия, телефон, интернет, охрана и др.), консумативи, провеждане на семинари, открити дни, разпространяване на материали, гориво за посещения на земеделски стопанства.

През 2011 г. одобрената планова бюджетна субсидия на НССЗ е в размер на **1 441 235 лв.**

Окончателното изпълнение на бюджета на НССЗ за 2011 г. включва следните разходи:

Параграф	Сума
§ 01-00 „Заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови и служебни правоотношения”	819 406 лв.
§ 02-00 „Други възнаграждения и плащания на персонала”	128 552 лв.
§ 05-00 „Задължителни осигурителни вноски от работодатели”	253 934 лв.
§ 10-00 „Издръжка”	238 734 лв.
<b>ВСИЧКО</b>	<b>1 440 626 лв.</b>

Получените средства по извънбюджетни сметки и фондове (ИБСФ) основно по мярката 143 от ПРСР възлизат на **1 323 415 лв.**, от които са усвоени **1 268 293 лв.**

За осъществяването на необходимия финансов контрол през годината продължи практиката всички разходи, направени от териториалните областни офиси предварително да се съгласуват с дирекция АФИОЧР, след което се одобряват от Изпълнителния директор. Целта на тази практика е да се планират и контролират изразходваните средства, както и да се приоритизират според наличния бюджет.

В рамките на вътрешния контрол се използват изработените и/или актуализирани от дирекция АФИОЧР и утвърдени от изпълнителния директор на НССЗ вътрешни документи (*„Вътрешни правила за изграждане и функциониране на СФУК”, „Система за измерване, проследяване и отчитане на показателите от дейността на НССЗ”, „Правилник за финансовия ред в офисите към НССЗ”, „Правилник за ползване на автомобилния транспорт в НССЗ”, „Счетоводна политика на НССЗ”, „Вътрешни правила за извършване на инвентаризация, бракуване и ликвидация на активи и пасиви”, „Вътрешни правила за счетоводния документооборот на НССЗ”, „Вътрешни правила за реда и начина за осъществяване на предварителен контрол върху документи и действия, свързани с цялостната дейност на НССЗ”, „Индивидуален сметкоплан на НССЗ”, „Вътрешни правила за водене на регистри по Закона за защита на личните данни”, „Вътрешни правила за дейността на учрежденския архив в НССЗ”, „Вътрешни правила за формиране и организация на работната заплата в НССЗ”, „Одитна пътека – отпуск в НССЗ”, „Одитна пътека – назначения в НССЗ”, „Етичен кодекс за поведението на служителите в НССЗ”, както и са регламентирани правото за подписване на счетоводни документи, реда за отчетността на бланките под отчет, реда за планиране и отчитане на средствата за гориво и представителни разходи).*

При изпълнението на обществените поръчки, възлагани от НССЗ, са спазени всички изисквания на Закон за обществените поръчки (ЗОП) и Наредбата за възлагане на малки обществени поръчки (НВМОП). Във всички случаи определянето на изпълнител се извършва от назначена със заповед комисия.

### **3. Управление на собствеността**

Недвижимите имоти, управлявани от НССЗ, териториално са разпределени в София и в областните градове. Материалната база на Централно управление на НССЗ в София се състои от 25 офис-помещения и възстановената Аналитична лаборатория. Общата площ е 1 165.26 кв. м.. Общата стойност на недвижимото имущество на НССЗ в края на 2010 г. е 2 355 471лв.

Основните проблеми при управлението на недвижимата собственост на Службата се дължат на ниския процент на собственост на използваните офиси. Върху дейността на НССЗ оказват влияние редица неблагоприятни фактори: неподходящи помещения за съветническа дейност, липса на по-големи помещения за работа със земеделските производители, недостатъчна площ за офис дейности, скъпа издръжка на помещенията, лоши хигиени условия и недостатъчно качествени сервизни помещения, както и не на последно място неподходящо местоположение на офисите на Службата спрямо другите служби на МЗХ. Това налага ползването на офиси под наем, които предоставят лесен достъп за земеделските производители.

С цел подобряване на условията на труд, през годината са извършени текущи ремонти на помещенията в 9 (девет) офиса, на обща стойност 115 606.94лв.

**Наложително е с помощта на МЗХ да бъде решено трайното настаняване на офисите във Враца, Монтана, Благоевград, Ловеч, Русе, Силистра и Разград, както и осигуряване на помещения в Централно управление за архив и приемна за граждани в неравностойно положение.**

### **4. Техническа обезпеченост**

#### **4.1. Офис оборудване и софтуерни продукти**

През 2011 г. са осъвременени техническите средства и офис техниката чрез подмяна компютърни конфигурации - 30 бр., МФУ – 4 бр., лаптопи – 8 бр. и нов сървър с UPS. След проведената през 2011 г. инвентаризация, бяха бракувани голяма част от морално остарелите технически средства, които технологично не можеха да работят с нов софтуер.

В хардуерно отношение картината изглежда така:

<b>Продукт</b>	<b>Брой системи /балансово заведени/</b>	<b>Брой реално използвани компютърни системи</b>
<b>Стационарни компютърни системи</b>	125	125
<b>Преносими компютри</b>	33	33

НССЗ работи с лицензиран системен софтуер на компютрите, и по специално операционна система Windows XP, Windows 7, антивирусна защита freeware и Microsoft Office 2007, Office 2010 Profesional - всичките с лиценз, осигурен от МЗХ.

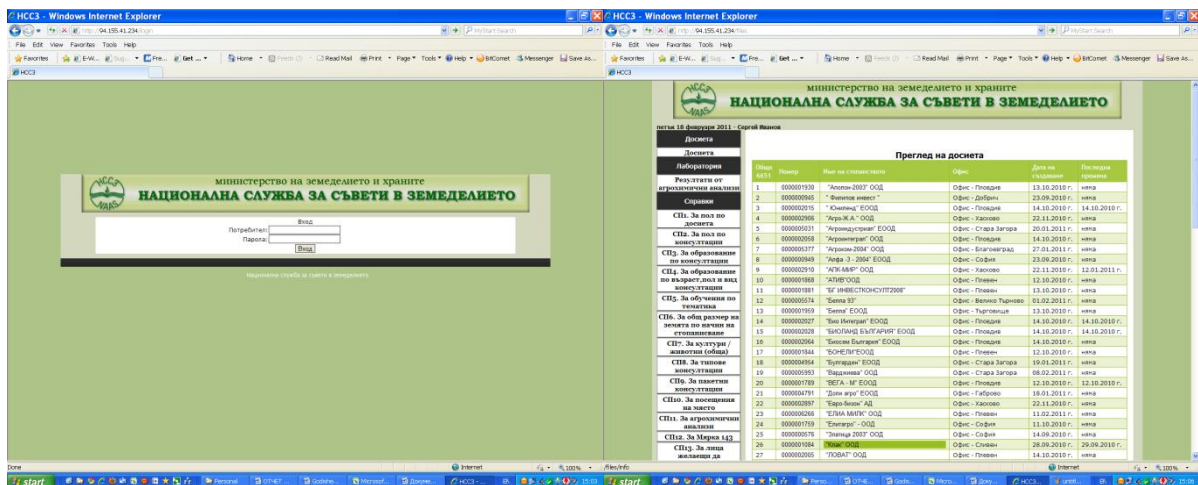
Microsoft Office 2007 Professional и Office 2010 Professional е инсталиран на всички работни станции, позволяващи от техническа гледна точка неговото приложение. В останалите случаи - при остаряла техника - се използва Freeware.

Програмните продукти, използвани в НССЗ и ОССЗ са както следва:

Продукт	Лиценз да/не	Приложение НССЗ
Windows 7	Да	Операционна система
Windows XP	Да	Операционна система
MS office XP 2007, 2010	Да	Приложна програма
Windows 98	Да	Операционна система
MS Office 97	Да	Приложна програма
Adobe Reader X	Актуализиран	Приложна програма
Archimed eDMS	Да	Деловодна програма
Index	Да	Деловодна програма
Ciela 5.0	Да	Правна информационна система
RZ2000	Да	труд и работни заплати- софтуер
ALGOS AS Win 7.0	Да	счетоводен софтуер
DA 201	Да	софтуер за водене на дълготрайни активи

#### 4.2. Информационна система на НССЗ

През 2010 г. е изградена и от м. август работи в пробен период информационна система (ИС), която свързва всички офиси на НССЗ и централно управление в единна среда при строго дефинирани правила за достъп, обмен на данни и сигурност. През 2011 г. ИС на НССЗ е пусната в редовна експлоатация, след редица усъвършенствания в дизайна и функционалността. Разработен е и включен в системата нов модул „Обучение“ ( в процес на тестване), който да обслужва дейностите по мярка 111 “Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания“.



В системата се въвежда следната основна информация:

- Данни за стопанството:
  - местоположение в т.ч. дали е в необлагодетелстван район, в Натура 2000 или нитратно уязвима зона;
  - икономически размер;
  - биологично производство;
  - регистрация по Наредба № 3 от 1999 г.;
  - размер на обработваните земеделски площи;
  - отглеждани култури и животни;
  - използвани дълготрайни материални активи;
  - състав на работещите в стопанството.
- Данни за консултираното лице – адрес, образование и т.н.;
- Желание за обучение;
- Кандидатстване по Програмата за развитие на селските райони;

- Пазарна ориентация;
- Информация за предоставени консултации (тип, насоченост и тематика);
- Експертът, предоставил консултацията;
- Извършените посещения на място;
- Подробни данни за предоставените пълни комплекти съветнически услуги по мярка 143 от ПРСР.

Информационната система позволява да се извършва ежедневен контрол върху дейността на офисите, значително облекчи отчетността в службата и подобрява качеството на предоставяните консултантски услуги.

Информационната система дава възможност и за различни справки:

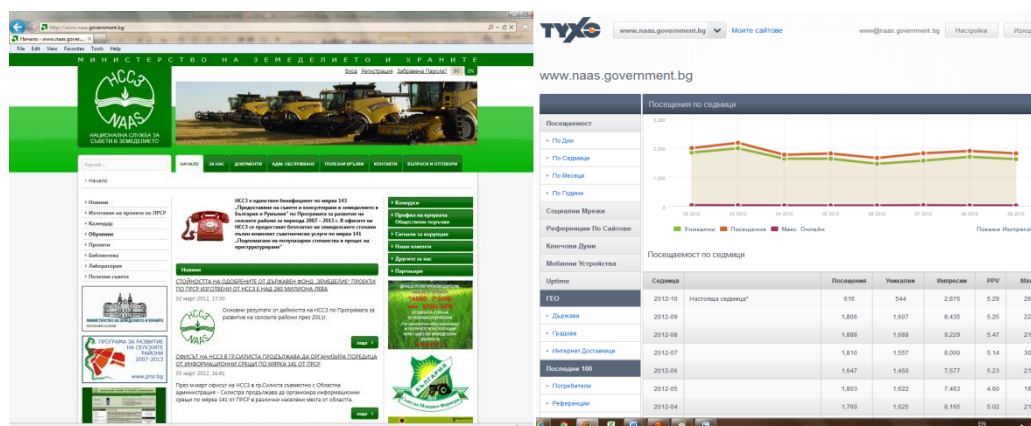
- Справка за пол по офис, вид консултации, размер на стопанството в икономически единици и стандартен производствен обем по досиета;
- Справка за пол по офис, вид консултации, размер на стопанството в икономически единици и стандартен производствен обем по консултации;
- Справка за образованието на консултираните физическите/юридическите лица;
- Справка за образование по възраст, пол и вид консултации на консултираните физически/ юридически лица;
- Справка за кандидати желаещи да преминат курс на обучение по тематика и офиси;
- Справка за ползваните площи от земеделските производители - по начин на стопанисване, местоположение и начин на ползване - биологично/конвенционално земеделие;
- Справка за отглежданите култури / животни от лицата получили консултации;
- Справка за типовете консултации;
- Справка за посещенията на място;
- Справка за предоставените пълни комплекти съветнически услуги по мярка 143 от ПРСР;
- Справка за лицата желаещи да получават информация от НССЗ;
- Справка за кандидати желаещи да преминат курс на обучение;
- Териториална справка на брой консултирани и вид консултации;
- Справка за типа на консултираните стопанства стопанствата.

Информационната система позволява Регистъра за вписване на молбите декларации, приемо-предавателните протоколи и формата за наблюдение и оценка по мярка 143 от ПРСР електронно да се генерира, което облекчава работата на експертите в офисите и им даде възможност да отделят повече време за консултации.

Създадената база данни е с над 19 900 досиета на стопанства от цялата страна, като архив на базата данни се прави на всеки три месеца и се съхранява на независимо място.



### 4.3. Интернет страница на НССЗ



През 2011 г. е разработена и новата интернет страница на НССЗ <http://www.naas.gov.bg/>, съдържаща актуална информация за дейността на НССЗ и териториалните офиси в страната, богата библиотека с полезни съвети в области като Животновъдство, Растениевъдство, Икономика и т.н.. Страницата е пусната в края на годината в помощ на земеделските производители. Интересът към нея е значителен, както може да се види от броя на посещенията – около 2 000 на седмица. Посещенията има и от редица страни - Обединено Кралство, Белгия, Европейски съюз, Германия, Холандия, Франция, Испания, Гърция, САЩ, Турция и др.

### 4.4. Транспортни средства

Транспортно обслужване е регламентирано в „Правилник за ползване на автомобилния транспорт в НССЗ“. В края на отчетната година НССЗ разполага с 35 автомобили. Поради остарелия автомобилен парк за ремонт и обслужване на служебните автомобили са изразходвани 19 190 лв.

При направения анализ на техническото състояние на автомобилния парк през второто полугодие е установена необходимост от закупуване на 3 (три) бр. нови автомобили, които да заменят най-амортизираните от наличните към момента. Средствата са планирани и включени към бюджет 2011 г. на НССЗ в плана за капиталови разходи, но след направена корекция на годишния бюджет – автомобилите са закупени със средства по ИБСФ.

На всички автомобили са поставени GPS устройства с цел подобряване на контрола при използване на служебните автомобили.

**През 2011 г. служебните автомобили на всички офиси към НССЗ са изминали общ пробег в размер на 245 298 км.**

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дейността на НССЗ през 2011 г. продължи да е насочена към подпомагане прилагането на държавната политиката в аграрния сектор за развитието на земеделието и селските райони. НССЗ доказва, че съветническата дейност в областта на земеделието играе важна роля за подобряване на устойчивостта и доходността на земеделските стопанства.

През 2011 г. НССЗ води политика да поддържа високо качеството на предлаганите консултантски услуги, като ги адаптира към нуждите на земеделските производители и другите жители на селските райони, за да може те да се справят с предизвикателствата на променящата се пазарна и социална среда.

За постигане на горепосоченото НССЗ продължи да извършва целенасочена информационна, консултантска и съветническа дейност, която да помага на земеделските производители да разширят и модернизират своите стопанства. НССЗ оказва съдействие на земеделските производители за усвояването на средства по европейски и национални програми. В този аспект НССЗ извърши информационна, консултантска и съветническа дейност, която съответства на целите на ОСП на ЕС.

НССЗ подобри своята работа като предложи нови консултации и услуги и разшири обхвата на съществуващите. Благодарение изготвените от Службата безплатни заявления за подпомагане, на над 7 500 земеделски производители вече са одобрени за подпомагане и стойността на проектите, които те изпълняват е в размер на над 262 млн. лв. При 125 експерти в НССЗ - всеки един експерт на НССЗ е допринесъл с около 2.10 млн. лв. за усвояването на средствата по ПРСР в Р.България. Одобреният бюджет от МЗХ за НССЗ през 2011 г. е 1.435 млн. лв. (средства от републиканския бюджет). Общо за 4-рите години 2008-2011 г., бюджетът на НССЗ (средства от републиканския бюджет) е бил 6.534 млн. лв. т.е. за почти четири години (04.2008-12.2011 г.) всеки един лев от бюджета предоставен на НССЗ е довел до 40.2 лв. усвояване на публични средства от ПРСР.

Постигнатите резултати показват, че НССЗ е уважаван и търсен партньор за земеделските производители.

## ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение № 1

### Информация относно теми, населените места, брой групи и брой обучаеми по проект с ИД № 29/111/00169

#### КУРС АГРОТЕХНИКА НА РАЗЛИЧНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ КУЛТУРИ - 150 учебни часа

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
Курс в гр. Петрич	25	1
Курс в гр. Поморие	25	1
Курс в гр. Враца	25	1
Курс в гр. Габрово	25	1
Курс в гр. Добрич	25	1
Курс в гр. Пазарджик	25	1
Курс в гр. Плевен Група 1	25	1
Курс в гр. Плевен Група 2	25	1
Курс в гр. Пловдив Група 1	25	1
Курс в гр. Пловдив Група 2	25	1
Курс в гр. Силистра	25	1
Курс в гр. Смолян	25	1
Курс в гр. Ст.Загора	25	1
Курс в гр. Хасково	25	1
Курс в гр. Шумен Група 1	25	1
Курс в гр. Шумен Група 2	25	1
Курс в гр. Ямбол	25	1
<b>Всичко</b>	<b>400</b>	<b>16</b>

#### КУРС ОБЩО ЖИВОТНОВЪДСТВО - 150 учебни часа

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
Курс в гр. Варна	25	1
Курс в гр. Враца	25	1
Курс в гр. Добрич	25	1
Курс в гр. Плевен Група 1	25	1
Курс в гр. Плевен Група 2	25	1
Курс в гр. Русе	25	1
Курс в гр. Силистра	25	1
Курс в гр. Смолян	25	1
Курс в гр. София	25	1
Курс в гр. Ст.Загора	25	1
Курс в гр. Хасково	25	1
<b>всичко</b>	<b>275</b>	<b>11</b>

#### КУРС ЗЕЛЕНЧУКОПРОИЗВОДСТВО - 150 учебни часа

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
Курс в гр. В.Търново	25	1
Курс в гр. Кърджали	25	1

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
Курс в гр. Кюстендил	25	1
Курс в гр. Монтана	25	1
Курс в гр. Рударци Група 1	25	1
Курс в гр. Рударци Група 2	25	1
Курс в гр. Търговище	25	1
Курс в гр. Хасково	25	1
<b>всичко</b>	<b>200</b>	<b>8</b>

#### КУРС ТРАЙНИ НАСАЖДЕНИЯ 150 учебни часа

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
Курс в гр. В.Търново	25	1
Курс в гр. Видин Група 1	25	1
Курс в гр. Видин Група 2	25	1
Курс в гр. Кърджали	25	1
Курс в гр. Кюстендил	25	1
Курс в гр. Берковица Група 1	25	1
Курс в гр. Берковица Група 2	25	1
Курс в гр. Русе	25	1
Курс в гр. Сливен Група 1	25	1
Курс в гр. Сливен Група 2	25	1
Курс в гр. Търговище	25	1
Курс в гр. Шумен Група 1	25	1
Курс в гр. Шумен Група 2	25	1
<b>всичко</b>	<b>325</b>	<b>13</b>

#### Базово обучение по проблеми на опазване на околната среда в земеделието- 30 учебни часа

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
курс в гр. Варна	20	1
курс в гр. Видин	20	1
курс в гр. Плевен	20	1
курс в гр. Смолян	20	1
курс в гр. Шумен	20	1
<b>всичко</b>	<b>100</b>	<b>5</b>

#### Алтернативно животновъдство отглеждане на охлюви - 30 учебни часа

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
курс в гр. Хасково група 1	20	1
курс в гр. Хасково група 2	20	1
курс в гр. Хасково група 3	20	1
<b>всичко</b>	<b>60</b>	<b>3</b>

**Алтернативно животновъдство отглеждане на червеи - 30 учебни часа**

Населено място на провеждане на обучението	Брой обучаеми	Курсове
курс в гр. Варна	20	1
курс в гр. Хасково група 1	20	1
курс в гр. Хасково група 2	20	1
<b>всичко</b>	<b>60</b>	<b>3</b>

**НОВИ ТЕХНИКИ И ТЕХНОЛОГИИ В ПЧЕЛАРСТВОТО - 30 учебни часа**

Населено място на провеждане на обучението	БРОЙ обучаеми	КУРСОВЕ
курс в гр. Бургас	20	1
курс в гр. Добрич	20	1
<b>всичко</b>	<b>40</b>	<b>2</b>

Приложение № 2

**Информация относно теми, населените места, брой групи и брой обучаеми по проект с ИД № 29/111/00173**

**Информационна дейност по „Мярка 214 Агроекологични плащания – обща агроекология - 18 учебни часа”**

Населено място на провеждане на теоретичното обучение	БРОЙ обучаеми	Брой семинари
семинар в гр. Враца	30	1
семинар в гр. Монтана група 1 по график	30	1
семинар в гр. Монтана група 2 по график	30	1
семинар в гр. Рударци група 1 по график	30	1
семинар в гр. Рударци група 2 по график	30	1
семинар в гр. Плевен група 1 по график	30	1
семинар в гр. Плевен група 2 по график	30	1
семинар в гр. Пловдив група 1 по график	30	1
семинар в гр. Пловдив група 2 по график	30	1
семинар в гр. Сливен група 1 по график	30	1
семинар в гр. Сливен група 2 по график	30	1
семинар в гр. Смолян	30	1
семинар в гр. Шумен група 1 по график	30	1
семинар в гр. Шумен група 2 по график	30	1
<b>всичко</b>	<b>420</b>	<b>14</b>

**Основни проблеми по опазване компонентите на околната среда в земеделския сектор (8 часа)**

<b>Населено място на провеждане на теоретичното обучение</b>	<b>БРОЙ обучаеми</b>	<b>Брой семинари</b>
семинар в гр. Кюстендил	30	1
семинар в гр. Монтана група 1 по график	30	1
семинар в гр. Монтана група 2 по график	30	1
семинар в гр. Плевен група 1 по график	30	1
семинар в гр. Плевен група 2 по график	30	1
семинар в гр. Пловдив група 1 по график	30	1
семинар в гр. Пловдив група 2 по график	30	1
семинар в гр. Сливен	30	1
семинар в гр. София група 1 по график	30	1
семинар в гр. София група 2 по график	30	1
семинар в гр. Ст.Загора група 1 по график	30	1
семинар в гр. Ст.Загора група 2 по график	30	1
семинар в гр. Хасково	30	1
семинар в гр. Шумен група 1 по график	30	1
семинар в гр. Шумен група 2 по график	30	1
<b>всичко</b>	<b>450</b>	<b>15</b>

**Информация за обучените лица от ЦПО към НССЗ през 2011 г.**

**Информационни дейности по „мярка 214 Агроекологични плащания – обща агроекология” от ПРСР с продължителност 18 учебни часа**

<b>Град</b>	<b>Период на провеждане</b>	<b>Брой обучени</b>
Благоевград	11.04. – 12.04.2011 г.	10
Бургас	12.04. – 20.04.2011 г.	15
Враца	07.04. – 08.04.2011 г.	25
Пазарджик	12.04. – 13.04.2011 г.	21
Велинград	19.04. – 20.04.2011 г.	23
Плевен	11.04. – 12.04.2011 г.	26
Плевен	20.04. – 21.04.2011 г.	9
Пловдив	11.04. – 12.04.2011 г.	10
Брезник	13.04. – 14.04.2011 г.	8
София	19.04. – 20.04.2011 г.	10
Сливен	19.04. – 20.04.2011 г.	9
Търговище	12.04. – 13.04.2011 г.	48
<b>Общо обучени април</b>		<b>214</b>
София	11.05. – 12.05.2011 г.	51
Благоевград	11.05. – 12.05.2011 г.	16
<b>Общо обучение май</b>		<b>67</b>
Бургас	10.11.- 11.11.2011 г.	19
Варна	16.11.- 17.11.2011 г.	10
В.Търново	17.11.- 18.11.2011 г.	33
Видин	14.11.- 15.11.2011 г.	15
Кюстендил	15.11.- 16.11.2011г	16
Монтана	17.11.- 18.11.2011г	9
Пазарджик	15.11.- 16.11.2011г	11
Плевен	15.11.- 16.11.2011г	17
Пловдив	14.11.- 15.11.2011г	21
Русе	14.11.- 15.11.2011г	16
Сливен	16.11.- 17.11.2011г	32
Смолян	16.11.- 17.11.2011г	11
Търговище	14.11.- 15.11.2011г	19
Хасково	16.11.- 17.11.2011г	32
Шумен	17.11.- 18.11.2011г	9
София	28.11.- 29.11.2011г	21
<b>Общо обучение м. ноември</b>		<b>291</b>
<b>Общо обучени 2011</b>		<b>572</b>



**Информационни дейности по Основни проблеми по опазване компонентите на околната среда в земеделския сектор” – 8 уч. ч.**

<b>Населено място</b>	<b>Период на провеждане</b>	<b>Брой обучени</b>
Бургас	9.11.2011 г.	8
Разград	11.11.2011 г.	22
Шумен	16.11.2011 г.	16
Ямбол	11.11.2011 г.	18
София	9.11.2011 г.	18
<b>ОБЩО ОБУЧЕНИ 2011</b>		<b>82</b>

**Приложение № 4**

**Информация относно включване на ЦПО към НССЗ в списъка на доставчиците на услуги програмата „Аз мога” от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”**

ЦПО към НССЗ е включен в списъка на доставчиците на услуги на основание чл.7, ал.5 от Постановление № 251 от 21.10.2009 г. на Министерски съвет за определяне на реда и условията за предоставяне на ваучери за обучение на безработни и заети лица по Приоритетни оси 1 и 2 по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” по следните ключови компетентности:

1. По ключова компетентност 1 - Общуване на роден език
  - 1.1. Събиране и обработване на информация -16 ч.
  - 1.2. Подобряване на презентативните умения и комуникация – 16 ч.
  - 1.3. Водене на кореспонденция - 16 ч.
  
2. По ключова компетентност – 4 – Дигитална компетентност
  - 2.1. Работа с персонални компютри -45 ч.
  
3. По ключова компетентност – 5 – Умение за учене
  - 3.1. Умение за работа в екип 30 ч.
  - 3.2. Ефективно управление на времето 30 ч.
  - 3.3. Умение за работа в условия на стрес 30 ч.
  
4. По ключова компетентност 7 – Инициативност и предприемачество
  - 4.1. Умения за поемане и оценка на риска 30 ч.
  - 4.2. Умение за планиране и ръководство на проекти 30 ч.
  - 4.3. Маркетинг и преговори 30 ч.

**Населени места, одобрени за провеждане на обучения:**

<b>Населено място</b>	<b>телефон</b>
1. Благоевград, кв. Вароша, хотел „Кристо”	073/880 444
2. Бургас, ул. Фердинандова № 3	056/841 435
3. Варна, ул. Ал. Константинов № 17 ет. 1	052/602 228
4. В. Търново, бул. България № 24 ст. 203	062/605 060
5. Видин, ул. Рибарска № 12, стая 38	094/606 455
6. Враца, пл. Хр. Ботев хотел Хемус	092/661 361
7. Габрово, ул. Брянска № 30	066/807 041
8. Добрич, ул. Независимост № 5 стая 106	058/604 196

<b>Населено място</b>	<b>телефон</b>
9. Кърджали, ул. Миньорска №1 ОСЗ	0361/62 364
10. Кюстендил, ул. Македония № 2, ет.6	078/551 295
11. Ловеч, ул. Търговска № 24	068/624 795
12. Монтана, ул. Монтана №24 СЦЖ	096/305 722
13. Пазарджик, ул. Цар Симеон № 23	034/440 866
14. Перник, пл. Кракра №1 Синд.дом, ет.3	076/602 932
15. Плевен, ул. Кара тепе №1 ИЛВ	064/804 361
16. Пловдив, бул. Марица №122, ет.3	032/626 756
17. Разград, ул. Осъм №4 Студ.общ.	084/661 075
18. Русе, пл. Свобода № 6, ет. 6, ст.613	082/820 084
19. Силистра, ул. Хр. Смирненски №2, ет.2	086/823 999
20. Сливен, бул. Цар Освободител №1	044/662 604
21. Смолян, бул. България № 14 ет. 5	0301/62 631
22. София, ул. Шосе Банкя № 7	02/810 0979
23. Стара Загора, бул. Цар Симеон Велики № 108, ет. 10	042/601 903
24. Търговище, ул. Ив. Вазов №1 ет.2	0601/61 778
25. Хасково, ул. Сан Стефано №3	038/664 221
26. Шумен, ул. Черноризец Храбър №4	054/892 170
27. Ямбол, ул. Милин камък № 6 ПГЗ	046/661 769